

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка**
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему:

**«ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НАВИЧОК
СТАЛОГО РОЗВИТКУ»**

Виконала:

студентка VI курсу, 63 групи

Спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Желай Вікторія Олександрівна

Науковий керівник:

к. пед. н., доцент

Богдан Тетяна Миколаївна

Чернігів – 2021р.

Роботу подано до розгляду « ___ » _____ 20__ року.

Студентка

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Рецензент

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри *дошкільної та початкової освіти* протокол № _____ від « ___ » _____ 20__ р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

_____ (підпис)

І. С. ТУРЧИНА

(прізвище та ініціал)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИНИКНЕННЯ ОСВІТИ	
ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	9
1.1. Аналіз літератури та передового педагогічного досвіду з проблемами виникнення освіти для сталого розвитку.....	9
1.2. Проблеми та перспективи освіти для сталого розвитку в Україні.....	17
Висновки до першого розділу.....	21
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ	
ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ЗДО УКРАЇНИ.....	23
2.1. Розвиток освіти для сталого розвитку дітей дошкільного віку на сучасному етапі.....	23
2.2. Педагогічні умови впровадження освіти для сталого розвитку у закладах дошкільної освіти.....	26
2.3. Критерії готовності вихователів ЗДО до впровадження освіти для сталого розвитку у ЗДО.....	32
Висновки до другого розділу.....	35
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ НАВИЧОК СТАЛОГО РОЗВИТКУУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	
3.1. Організація експериментальної перевірки рівнів сформованості у дітей дошкільного навичок сталого розвитку.....	37
3.2. Методичні рекомендації щодо формування у дітей дошкільного віку навичок сталого розвитку.....	46

3.3. Перевірки рівнів сформованості у дітей дошкільного віку навичок сталого розвитку.....	56
Висновки до третього розділу.....	62
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	74

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- ДО – дошкільна освіта
- ЕГ – експериментальна група
- ECTS (ЄКТС) – Європейська кредитно–трансферна система
- ЄЕК – Європейська економічна комісія
- ЗДО – заклад дошкільної освіти
- ЗГ – загальні компетентності
- ЗУН – знання, уміння, навички
- КГ – контрольна група
- МОН України – Міністерство освіти і науки України
- НДРС – наукова дослідна робота студента
- ООН – Організація Об’єднаних Націй
- ОКХ – освітня - кваліфікаційна характеристика
- ОП – освітня програма
- ОР – освітній рівень
- ПК – професійна культура
- ПО – початкова освіта
- ППК – професійна- педагогічна культура
- СР – сталий розвиток
- ФК – фахові компетентності
- ФПК – формування професійної культури
- ЮНЕП – програма ООН з навколишнього середовища

ВСТУП

Актуальність теми. Одна з найважливіших проблем сьогодення землян є освіта для сталого розвитку. На сьогодні багато культур визнало, що гармонія з природою, навколишнім середовищем та екологією – невід’ємна необхідність для людства.

Мета сталого розвитку – це досягнення гармонії навколишнього середовища, економічної та соціально-політичної стійкості. Сталий розвиток потрібний суспільству для збереження навколишнього середовища та виховати любов до нього. Один із способів довести цю думку до людей – допомогти дітям дошкільного віку зрозуміти, що є межа бездумної експлуатації природних ресурсів, тільки потрібно почати діяти зараз, у нас ще є надія. І діяти необхідно не лише заради нашого спільного майбутнього, але і заради нашого здоров’я. Щоб люди дивилися на майбутнє з більшим оптимізмом їм потрібно отримати знання і поради з вирішення проблеми збереження Землі і себе як її частинки. Таким чином, ми бачимо що освіта сталого розвитку пов’язана з життям молодого покоління та їх майбутнім, тому повинна стати одним з головних пріоритетів населення. Вихователям, вчителям та викладачам, які навчають сталому розвитку потрібно пройти навчання і здобути відповідні знання та навички, а держава має виділити на це відповідні ресурси для розроблення наочно-дидактичних матеріалів та методики викладання курсу.

Освіта для сталого розвитку для дітей дошкільного віку вперше стартувала в Україні посібником «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» за авторством Н. Гавриш, О. Саприкіної та О. Пометун. У ньому міститься коротке теоретичне обґрунтування ідей освіти для сталого розвитку, опис змісту і організації освітнього процесу у ЗДО.

Проблемою сталого розвитку на сьогоднішній день є важливою складовою внутрішньої та зовнішньої політики всіх держав світу, а також всього соціуму в цілому. Також великою проблемою є педагогічні умови

розвитку дітей дошкільного віку та умови впровадження та підготовка фахівців в освіті для сталого розвитку.

Об'єктом дослідження є освітній процес у закладах дошкільної освіти.

Предмет дослідження – форми методи і засоби формування у дітей дошкільного віку навичок сталого розвитку.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці форм, методів і засобів формування навичок сталого розвитку у дітей дошкільного віку.

Відповідно до об'єкта, предмета та мети дослідження необхідно розв'язати наступні **завдання**:

- проаналізувати наукову, методичну та психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження;

- сформувати педагогічні умови впровадження освіти для сталого розвитку у ЗДО;

- визначити критерії готовності вихователів до впровадженню освіти для сталого розвитку у ЗДО;

- розробити методичні рекомендації по впровадженню інтегрованого курсу з елементами сталого розвитку для ЗДО;

- здійснити експериментальну перевірку ефективності формування навичок сталого розвитку у дошкільній освіті.

Методи наукового дослідження:

- теоретичні (аналіз теоретичних та практичних підходів у психолого – педагогічній науці та практиці з метою вивчення проблем освіти сталого розвитку для дітей дошкільного віку);

- емпіричні (психолого-педагогічна діагностика сформованості у дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, спостереження, аудит; кількісний і якісний аналіз емпіричних даних, отриманих у ході дослідження).

- метод математичної статистики – для оброблення даних педагогічного експерименту, перевірки вірогідності отриманих результатів дослідження.

Практичне значення роботи полягає в дослідженні та розробці діагностичного інструментарію для виявлення рівнів сформованості у дітей дошкільного віку навичок орієнтованих на сталий розвиток; представлені матеріали можуть бути використані в практиці роботи вихователів закладів дошкільної освіти.

База дослідження. Експеримент проводився протягом березня – травня 2021 року на базі ЗДО № 10 м. Чернігова. У експерименті приймали участь діти середнього дошкільного віку.

Апробація результатів дослідження. Апробація результатів дослідження відбувалася під час участі у двох конференціях (Одеса і Лондон) та написанні одних тез і однієї статті у іноземному виданні.

Структура магістерської роботи складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основної частини складає 65 сторінок. Список опрацьованої літератури складає 76 примірників.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1.1. Аналіз літератури та передового педагогічного досвіду з проблемами виникнення освіти для сталого розвитку

Поняття «Сталий розвиток» суспільством формувалося поступово, але особливого розвитку стало набувати у 70-80-х роках ХХ століття. Проблеми сталого розвитку суспільства та його теоретичні основи досліджували як закордонні науковці, так і вітчизняні а саме: Б. Буркинський, З. Герасимчук, М. Гребенюк, М. Голубець, Б. Данилишин, С. Дорогунцов, В. Міщенко, В. Прадун, В. Степанов, А. Тихонов, В. Трегобчук, С. Харічков, В. Шевчук та інші.

Розглянемо поняття «Сталого розвитку» та основні етапи його зародження:

1. Вперше з'являється концепція поняття «Охорона навколишнього середовища» у 50-60 роках ХХ століття. На цьому науковому рівні починається усвідомлення небезпечного подальшого розвитку техногенної економіки. Зароджується початок розуміння суспільством екологічної загрози та поштовхом для розроблення нормативно-правових актів в яких розроблені правила використання та користування природними ресурсами.

2. Наступними були дослідження Римського клубу на початку 1970-х років, які намагалися знайти шляхи протистояння наростаючим глобальним загрозам екологічної та енергетичної катастрофи. Сформувалася група інтелектуалів, яку очолював А. Печчеї, що об'єдналися задля дослідження та подолання екологічних, економічних та соціальних проблем. Головним для цієї групи стало глобальне моделювання, яке враховує взаємозв'язки різних аспектів людського життя – економічного, морального, культурного, політичного та соціального. [66, с. 5]

3. Наступний етап - це конференція ООН в Швейцарії у місті Стокгольм у 1972 році, де відбулося створення програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП). Після чого стрімко стала розвиватися економічна політика, дипломатія, право з навколишнього середовища та захисту природи тощо. [17, с. 6]

У цьому ж році в Італії проводяться доповіді Римського клубу, в яких були розроблені ідеї переходу суспільства до суспільної динамічної рівноваги.

4. У 80-х роках були прийняті Всесвітні стратегії охорони природи, які містили поняття сталого розвитку та мали концепцію екологічного розвитку, тобто розвитку без руйнування, сталого розвитку екосистем. [17, с. 6]

5. Появу терміну «сталий розвиток» пов'язували з ім'ям прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундланда, який сформульований у звіті «Наше спільне майбутнє» у 1987 році. Звіт був опублікований та підготовлений для ООН. В публікації йшлося про необхідність сталого розвитку, при якому «задоволення потреб сьогодення не підриває здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» і це визначення стає найбільш розповсюджене на сьогодні. [17, с. 7]

6. У 1991 році публікується доповідь Всесвітнього союзу охорони природи «Турбота про планету Земля – Стратегії сталого життя». У доповіді зазначалося, що розвиток повинен базуватися на збереженні живої природи, захисті екосистем, від яких залежить життя біологічних видів. [17, с. 7]

7. У червні 1992 року відбулася Конференція ООН присвячена проблемам навколишнього середовища та розвитку у Ріо-де-Жанейро та прийнято рішення змінити курс розвитку світового співтовариства у контексті сталого розвитку («Програма 21»). Основні глобальні проблеми, які розглядалися на цій конференції: викиди парникових газів, що призводять до зміни клімату; забруднення прісної води; вирубування лісів, засуха; міграція населення та його зростання; потреба в знищенні сміття; забруднення повітря; деградація ґрунтів та екосистем; хімічне та радіоактивне забруднення;

урбанізація; вичерпання природних ресурсів; порушення біогеохімічних циклів; поява нових захворювань та їх розповсюдження тощо. [73, с. 55]

8. «Кіотський протокол» був підписаний у 1997 році на конференції в Кіото. Документ передбачав формування ринкових механізмів регулювання викидів парникових газів шляхом торгівлі квотами.

9. У 2002 році у Йоганнесбурзі Всесвітній саміт ООН зі сталого розвитку підтвердив прихильність всього світового співтовариства ідеям сталого розвитку, для довгострокового задоволення потреб суспільства при збереженні життєзабезпечення планети Земля. [17, с. 7]

10. У грудні 2002 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Революцію" Про Декаду ООН з освіти сталого розвитку" яка повинна діяти з 1 січня 2005 року по 2014 рік. Революцію підтримало більшість країн світу, у тому числі, й Україна. Постановою Кабінету Міністрів України за № 634 у 2016 році затверджено Комплексну програму реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, складовими якої є системна перебудова вітчизняної освіти на засадах сталого розвитку.

11. 17-18 березня 2005 року збирається Нарада у м. Вільнюсі представниками міністерств охорони навколишнього середовища і освіти, де було ухвалено Стратегію Європейської Економічної Комісії ООН для освіти сталого розвитку. Основними завданнями Стратегії освіти для сталого розвитку: засвоїти педагогами знання про сталий розвиток та використання їх у дисциплінах, які вони викладають. [17, с. 6]

12. У 2013-2014 роках розробляється Освітній модуль «Основи стратегії сталого розвитку в Україні» за сприяння Програми розвитку ООН в Україні та впроваджується Програма розвитку економіки України до 2030 року. Автори даного модулю є: доктор біологічних наук, директор Інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова Ісаєнко Володимир Миколайович, голова Всеукраїнської екологічної ліги Тимочко Тетяна Валентинівна, Малікова Світлана Олександрівна, науковий співробітник Інституту інноваційних технологій та

змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Пашенко Олена Вікторівна, координатор Всеукраїнської дитячої спілки «Екологічна варта», науковий співробітник лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України.

Розробкою Стратегії стали 17 цілей сталого розвитку до 2030 року в Україні:

1. Здолання бідності;
2. Зупинка голоду;
- 3.Збереження здоров'я;
4. Збереження якісної освіти;
5. Рівність між чоловіками і жінками;
6. Належні санітарні норми води;
7. Високоякісна енергетика;
8. Економічне зростання, якісна праця;
9. Стійка інфраструктура, сприяння інновацій ;
10. Зниження нерівності всередині країн і між ними;
11. Сталий розвиток міст та суспільства;
12. Раціональні моделі споживання і використання;
13. Боротьба зі зміною клімату;
14. Раціональне використання морських ресурсів;
15. Збереження екосистеми суходолу;
- 16.Справедливість та мир;
17. Глобальне партнерство заради розвитку.

Однією з передумов впровадження Стратегії сталого розвитку в освіту є найважливішим інструменту управління та збереження ресурсів Землі. Сталий розвиток необхідний для всіх сфер професійної діяльності.[74, с. 9]

Стратегія програми «Сталий розвиток України» заснована на реальному, всебічному вивченні існуючого стану нашого суспільства, а також на аналізі потенціальних можливостей його поліпшення. Результатами стратегії програми повинно бути досягнення визначних показників у трьох складових розвитку

суспільства: екологічній, економічній та соціальній. Перед розробкою стратегій, необхідно провести ґрунтовий аналіз стану всіх складових системи, виявити їхні найактуальніші проблеми та шляхи їх усунення. Всеукраїнська Громадська організація «Екологія та соціальний захист України» ставить собі за мету розвиток суспільства через реалізацію саме стратегії сталого розвитку. З цією метою Всеукраїнська Громадська організація «Екологія та соціальний захист України» проводить роботу з створення осередків, формування штату спеціальних кореспондентів та видання спеціалізованої газети, на шпальтах якої висвітлюється стан і перспективи впровадження. [71]

Всеукраїнська Громадська організація «Екологія та соціальний захист» ставить за мету розвиток українського суспільства на засадах установлені у світовому співтоваристві концепції програми «Сталий розвиток України». Всеукраїнська Громадська організація «Екологія та соціальний захист України» докладает зусиль для впровадження засад програми на всій території нашої держави:

- Суспільство розглядається, як система трьох взаємопов'язаних складових концепції: економічної, соціальної та екологічної. З цього витікає, що розвиток однієї з складових без врахування стану інших не може вважатися цілісним.

- Суспільний розвиток не може відбуватися за рахунок можливості майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Даний постулат вимагає врахування наявного потенціалу для розвитку і забезпечення його збереження та поступового зростання. [71]

На сьогодні стратегія сталого розвитку виступає провідною стратегією подальшого існування інформаційного (постіндустріального) суспільства. Україна у цьому процесі значно відстає від інших країн. Прискорити цей процес може формування та функціонування нової системи освіти – освіти для сталого розвитку. Сталий розвиток передбачає не тільки грамотне, раціональне використання природних ресурсів нинішніми поколіннями, але й заходи зі збереження довкілля в ім'я життя майбутніх поколінь. Тому важливим

моментом освіти для сталого розвитку є практична реалізація закладених основ сталості, забезпечення дострокових дій з вирішення екологічних проблем, а також проблем сталого економіко-соціального розвитку. [17, с. 43]

Метою сучасної дошкільної освіти є формування багатогранної, розвиненої, життєво кваліфікованої особистості, яка спроможна діяти та жити на даний час у змінному довкіллі орієнтованому на сталий розвиток, про це наголошено у нормативних освітніх документах («Про дошкільну освіту», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.», «Базовий компонент дошкільної освіти» тощо).

Особливістю освіти для сталого розвитку є те, що вона охоплює екологічну, економічну та соціальну проблематику навчання й виховання під кутом зору формування нової системи ціннісних орієнтирів та моделей поведінки підростаючого покоління та суспільства загалом. [17, с. 44]

Щоб реалізувати всі цілі цього руху потрібно починати діяти через наше підростаюче покоління. Тому поняття сталого розвитку стало актуальним питанням перед вченими-дослідниками в галузі освіти.

Вчені-дослідники такі як: О. Безсонова, Л. Бурбела Н. Гавриш, С. Іванчук, М. Махмутов, М. Мелман, А. Муратов, Н. Миськова, О. Орлова, О. Пометун, О. Саприкіна, І. Сущенко, О. Тавстуха досліджували можливості формування у дітей дошкільного віку навичок життя в контексті сталого розвитку. Сталий розвиток в Україні досліджували також: І. М. Вахович, В. М. Боголюбов, І. М. Вахович, З. В. Герасинчук, Б. М. Данилишин, С. О. Криниця, С. А. Лісовський, Л. Ц. Масловська, Л. Е. Піскунова, В. А. Прилипко, А. П. Садовенко, В. І. Серєда та інші.

Дослідниками ідеї освіти для сталого розвитку були: Т. М. Смаригіна, О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатіна, А. Д. Цимбалару, Г. Х. Блундланд. Ідеї для освіти сталого розвитку дітей дошкільного віку запропонували дослідники: Н. В. Гавриш, О. В. Саприкіна, О. І. Пометун. Питання підготовки педагогів до викладання питань сталого розвитку розробляють: І. Баранова, І. Бондарук, Г. Жирська, І. Осадченко, О. Пометун, І. Січко, А. Степанюк та інші. Питаннями

запровадження ідей освіти для сталого розвитку в освітній процес закладів дошкільної освіти розробляють Н.Гавриш, О. Бессонова, В.Карамушка, О.Орлова, Н.Пустовіт, О. Пометун, І. Сущенко, А. Степанюк та інші.

Підготовку вчителів до викладання сталого розвитку досліджують: І. Січко, І. Бондарук, А. Степанюк, Г. Жирська, І. Осадченко. Але питаннями підготовки педагогів закладів дошкільної освіти залишилися по за увагою науковців.[56, с. 115]

Ідея концепції сталого розвитку в дошкільній освіті ставить перед собою завдання об'єднати екологічну, економічну та соціальну складову розвитку суспільства та особистості. Тому доцільним вважається використовувати педагогічну спадщину В. Сухомлинського в контексті впровадження ідей сталого розвитку в ЗДО.

Слід відзначити, що великий внесок в освіту для сталого розвитку, вклала О. Висоцька – доктор філософських наук, яка у 2011 році випускає науково-методичний посібник «Освіта для сталого розвитку». Посібник призначений для вчителів, вихователів, науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів. Посібник сприяє формуванню знань про сутність, зміст, методи та технології випереджаючої освіти для сталого розвитку. [17, с. 2]

Найбільш розповсюдженим на сьогодні О. Висоцької є поняття сталого розвитку – як стабільного спрямованого розвитку економічної та соціальної сфер при раціональному використанні екологічних ресурсів. [17, с. 8]

Без належної уваги не можливо залишити професора Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, доктора педагогічних наук, автора понад 300 наукових статей, методичних посібників, хрестоматій, словників-довідників, програм і монографій з проблем дошкільної освіти К. Крутій, яка є автором програми «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт». [51]

В. Р. Ільченко, доктор педагогічних наук, дійсний член НАПН України – є авторкою понад 300 наукових робіт, важливу роль приділяла освітній технології «Дошкілля». [42, с. 8]

Освітня платформа «Критичне мислення» – проводить тренінги, курси, вебінари для педагогів з дошкільної та шкільної освіти орієнтовані на сталий розвиток дітей. Розробниками цієї платформи є: Н. Гавриш та І. Баранова.

Освіта для сталого розвитку для дітей дошкільного віку вперше стартує в 2019 році курсом: «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» (6-тий рік життя); «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку. Діємо разом» (для дітей 5-го року життя); «Дошкільнятам про сталий розвиток: маленькі люди великого світу» (для дітей 4-го року життя).

Курс містить опис змісту, теоретичні обґрунтування, мету, завдання, ідеї, організація навчального процесу орієнтованого на сталий розвиток. Програма поступово впроваджується в закладах дошкільної освіти. Як відомо на 2020 рік уже більше 600 дитячих садочків України працюють за даною програмою. Розробниками посібника є:

- Н. Гавриш – професор, доктор педагогічних наук, професора кафедри психології та педагогіки дошкільної освіти Переяслав-Хмельницького державного університету імені Г. Сковороди.

О. Пометун – історик і методист історичної освіти, професор Луганського державного університету, доктор педагогічних наук. [24, с.1-3]

Основні завдання освіти сталого розвитку в закладах дошкільної освіти, які виділяли Н. Гавриш і О. Пометун:

1. Мотивувати дошкільників до певної моделі поведінки орієнтованих на сталий розвиток.
2. Формувати початкові уявлення у дітей дошкільного віку про дії та поведінку в контексті сталого розвитку, для свідомого вибору власного життя.
3. Формувати усвідомлення дітей про економічне використання ресурсів, для збереження природи та суспільства в майбутньому.

Щоб реалізувати всі завдання в дії потрібен не тільки методичний матеріал, а щоб дорослі а саме: вихователі, вчителі, викладачі, які навчають в першу чергу самі дотримувалися всіх правил сталого розвитку. Сталий розвиток – це цілий напрям освіти, який формує певну модель поведінки, яка

дозволяє, не знижуючи сьгоднішній рівень життя дбати про майбутнє покоління.

Історія провадження курсу «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» в заклади дошкільної освіти:

1. З 2014 по 2015 рік – розроблялися програмно – методичні матеріали та їхня апробація. Розпочалося масове впровадження курсу в заклади дошкільної освіти України.

2. З 2016 по 2017 рік – розроблялися та апробувалися програмно-методичні матеріали для дітей 4-5 років життя. Організація тренінгів, курсів для педагогів ЗДО.

3. З 2014 по 2018 рік – Всеукраїнська науково-дослідна робота з упровадження ідей сталого розвитку в заклади дошкільної освіти України.

4. 2019 рік – перший Всеукраїнський фестиваль: «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку».

З 2014 року навчання з упровадження курсу «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» пройшли понад 2 тисячі педагогів.

Отже, освіта для сталого розвитку насьгодні актуальна і своєчасна. І ми потрібні прикласти всі зусилля щоб донести ідеї сталого розвитку до населення, починаючи з найменших, а саме дітей дошкільного віку.

1.2 Проблеми та перспективи освіти для сталого розвитку в Україні

Проблема освіти для сталого розвитку вперше була сформульована та обговорення в м. Йоганнесбурзі під час Всесвітнього саміту ООН з сталого розвитку у 2002 році.

Під час цього заходу була висловлена вимога, щоб переглянути всі форми навчального процесу, методи та прийоми в освітньому процесі орієнтованих на освіту сталого розвитку.

Слід зазначити, що освіта для сталого розвитку невід’ємний складник загальної освіти, дана модель поведінки повинна здійснюватися протягом усього життя, здійснюватися у міждисциплінарних зв’язках, забезпечувати не

тільки засвоєння дітьми знань, умінь і навичок орієнтованих на сталий розвиток, але й для формування культури споживання особистості.

Освіта для сталого розвитку має інтеграційний характер, який спрямований на розв'язання комплексних проблем особистісного розвитку. Вона має сутнісну характеристику інтеграції в різних напрямках і формах освітнього процесу на етапах розвитку та виховання дітей та суспільства, взаєморозуміння та взаємопроникнення в економічні, екологічні та соціальні сектори суспільного життя. Характеристика освіти для сталого розвитку:

- процес навчання орієнтований на потреби реального життя сьогодні та в майбутньому;

- навчання має відкритий характер;

- дитина сама формує свої пізнавальні та життєві цілі та орієнтує їх на взаємозв'язок з соціумом та загальнолюдськими цінностями;

- кожна думка заслуговує на повагу;

- результат та діяльність кожної дитини повинні бути оцінені, але в жодному разі не порівнюватися з результатами інших;

- повага до кожної думки;

- оцінка результатів діяльності кожного, але без порівняння з результатами інших.

На перехресті проблем виникла концепція сталого розвитку суспільства, як такого, що надійно забезпечує збереження довкілля і задоволення потреб не лише сучасності, а й наступних поколінь людства. Фундаментом сталого розвитку є: освіта. Міністри навколишнього середовища ЄЕК ООН на П'ятій конференції міністрів «Навколишнє середовище для Європи» (2003 рік, Київ) визнали, що освіта є одним із головних інструментів, які забезпечують охорону навколишнього середовища та сталий розвиток, і що в рамках екологічної освіти все більше приділяється уваги широкому колу питань, включених до «Порядку денного на XXI століття»; міністри схвалили Заяву про освіту для сталого розвитку. Вони запропонували всім країнам включити концепцію сталого розвитку в свої системи освіти всіх рівнів – від дошкільної до вищої та

неформальної освіти до освіт поза навчальними закладами, щоб сприяти освіті як ключовому чиннику перетворень. Отже, впровадження освіти для сталого розвитку в практику навчальних закладів є досить актуальним. Це зумовлює необхідність розробки її теоретико-методологічних основ. [60, с. 21]

Визначним кроком на шляху розвитку освіти для сталого розвитку стало прийняття Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, яка визначає екологізацію освіти, а серед перспективних завдань – оновлення цілей і змісту освіти на основі компетентного підходу та особистісної орієнтації, урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку. Разом з тим, в закладах освіти України всіх рівнів, від садочків і загальноосвітніх шкіл до вищих навчальних закладів, в освітню навчальну програму вводять спеціалізовані курси, які знайомлять слухачів із принципами сталого розвитку. Розвивається в Україні і неформальна освіта у даній галузі, провідну роль у впровадженні якої займають громадські організації та об'єкти природно-заповідного фонду.

Головною метою освіти для сталого розвитку є: формування мислення, орієнтованого на стале майбутнє, яке задовольняє потреби сьогодення та не шкодить майбутньому.

Традиційна освіта неспроможна реагувати вчасно на глобальні проблеми та повною мірою задовольняти потреби сьогодення, оскільки: проблеми лише перелічує і не націлена на їх розв'язання; більшість дисциплін викладається окремо і це не дає можливості досягнути системну картину світу; не спрямована на практичне розв'язання проблем та на їх вивчення; традиційна педагогіка не встигає за сучасним поколінням, так як воно розвивається швидкими темпами.

Виховні принципи освіти для сталого розвитку: дати дітям можливість висловлюватися та відстоювати свою власну точку зору; розвивати критичне мислення; вчитися працювати у команді, вміти домовлятися та поважати думку інших; бути відповідальними та толерантними; вчитися приймати самостійні рішення в власному повсякденному житті.

Перспективи змісту освіти для сталого розвитку:

- якість життя, соціальна справедливість та рівноправність;
- збереження різноманіття: культурного, соціального та біологічного;
- взаємозв'язок: у суспільстві, економіці та довкіллі;
- усвідомлення відповідальності перед майбутніми поколіннями;
- громадянська позиція, права та обов'язки громадян;
- потреби та права майбутніх поколінь на якісне життя.

Зміни, що починають набувати чинності в освіті сталого розвитку:

- для викладачів – це перехід від передачі знань, до утворення умов для їх активного засвоєння та отримання практичного досвіду;

- для учнів – це перехід від пасивного засвоєння знань до активного їх пошуку, практичного осмислення; можливість вихованцям висловлювати та відстоювати власну точку зору; мислити критично; вчитися працювати у команді, домовлятися та поважати демократичні рішення; бути толерантними та відповідальними; бути відкритими для навчання та самонавчання; вміти приймати самостійні рішення у власному повсякденному житті;

- для керівників навчальними закладами – це зміни у використанні ресурсів закладом, впровадження принципів сталості та демократизації в управлінні, налагодження діалогу із зацікавленими групами населення.

Основними інструментами впровадження освіти для сталого розвитку є:

- діалог: налагодження взаєморозуміння та постійного діалогу між педагогами та вихованцями;

- навчання: розвиток нових знань, навичок та вмінь для заохочення практики сталості у різних сферах життя людини;

- інформування: доступ до інформації з питань сталого розвитку та стану довкілля; маркетинг: зміни в поведінці кожної людини на користь сталості.

- приклад: педагоги та місцева влада не тільки повинна повчати і видавати накази та закони, але і сама дотримуватися концепції сталого розвитку. [69]

Очікуванні результати від програми «Освіта для сталого розвитку»:

1. Дружелюбне ставлення до однолітків та оточуючих;

2. Підтримка психологічного і морального клімату в групі, класі, аудиторії;
3. Розумне використання води та енергії;
4. Зменшення марних витрат сировини;
5. Зменшення кількості відходів;
6. Збереження та зміцнення свого здоров'я.

Отже, концепція сталого розвитку на сьогодні є провідною стратегією подальшого розвитку в освітньому середовищі. В свою чергу вона виступає рушійною силою для реалізації суспільних змін. Освітяни роблять певні кроки для переходу на нову стратегію розвитку, так як немає розумної альтернативи сталому розвитку.

Висновки до першого розділу

Отже, ми можемо зробити висновок, що поняття сталий розвиток набирає особливих обертів наприкінці ХХ ст. Великий внесок в освіту для сталого розвитку зробили вчені-науковці, щоб запровадити їхню працю в дію потрібно починати діяти негайно і почитати потрібно з закладів дошкільної освіти, використовуючи методичні матеріали які на сьогодні розроблені. Формувати у дітей дошкільного віку стиль повсякденного життя, який відповідає потребам сталого розвитку суспільства, щоб дотримуватися мети цього руху. Освіта для сталого розвитку не лише інформує, але і формує нову модель поведінки і звички у дітей дошкільного віку, яка відповідатиме сталому розвитку.

Отже, освіта для сталого розвитку це не нова форма освіти та не її частина, це сутність та мета сучасної освіти як засобу збереження, розвитку та існування навколишнього середовища. Вона формує новий зміст, мету, змінює форми екологічної освіти. Освіта для сталого розвитку тільки зароджується в Україні, але вона вже повинна поширюватися на всі навчальні дисципліни та курси. Але, на сьогодні наша освіта неспроможна повною мірою вчасно та швидко реагувати на гострі проблеми та задовольняти потреби сьогодення, оскільки:

- лише перелічує проблеми і не націлена на їх розв'язання;
- не дає змоги досягнути системну картину світу, оскільки більшість дисциплін викладається виокремлено;
- не спрямована на вивчення та практичне розв'язання місцевих проблем;
- суспільство розвивається швидкими темпами, тому знання часто стають застарілими ще до закінчення терміну навчання.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ЗДО УКРАЇНИ

2.1. Розвиток освіти для сталого розвитку дітей дошкільного віку на сучасному етапі

Розвиток освіти для сталого розвитку дітей дошкільного віку на сучасному етапі реалізує освітню стратегію в інтересах сталого розвитку на засадах одного з напрямів гуманістичної педагогіки – педагогіки «емпауерменту» (з англ. empowerment – надання людині мотивації й натхнення до дії).

Даний напрям педагогіки, пропускаючи «етап формування знань», залучає дітей до експериментування, тобто дій, під час якої вони набуватимуть знання самостійно.

Основні принципи емпайермент-педагогіки:

- створення умов для формування впевненості у власних силах і можливостях та відповідальності за результати навчання;
- прийняття вихованцями рішень щодо власного стилю життя і їх виконання;
- забезпечення психологічного комфорту дітей під час навчання, як за допомогою спеціальних прийомів, так і через доступність змісту навчання (за принципом вибору кожною дитиною тих кроків, які вона хоче й може здійснити);
- створення умов для появи у вихованців ентузіазму та почуття задоволення від результатів групової та індивідуальної роботи, виконання дій і вироблення звичок поведінки, орієнтованих на сталий розвиток, що досягається насамперед завдяки постійному позитивному (як за формою, так і за змістом) зворотному зв'язку. [66 с. 37-38]

Принципи емпайермент-педагогіки, які виокремлюють вчені М. Мелман та О. Пометун:

- 1) дитина повинна отримувати відповідну підтримку та повагу до своєї особистості;
- 2) залучення дітей дошкільного віку до навчального процесу та розуміння своєї мети в цьому процесі;
- 3) надихати та стимулювати дошкільників до активності запитаннями, а не відповідями;
- 4) толерантність, комунікативність та продуктивність – основні засади побудови занять для дошкільників;
- 5) дитина має відчувати довіру з боку педагога, надання їй самостійно обирати спосіб дій та час на його виконання;
- 6) відсутність тиску на дитину, негативного оцінювання.

Н. Гавриш наголошує, що важливими складовими елементами методики впровадження освіти для сталого розвитку в закладі дошкільної освіти є самопізнання, самонавчання дошкільників через діяльність, націлення їх на прийняття самостійних рішень у повсякденному житті, виконання дій у напрямі сталого розвитку.

Традиційна педагогіка виходить з припущення, що надання дитині певної порції інформації викликає зміну її ставлення (а отже, і цінностей) до того чи іншого явища. Наслідком (очікуваним результатом) вважається поступова зміна діяльності чи моделей поведінки дитини. Проте, згідно зі спостереженнями, відтворення в освітньому процесі такого ланцюжка не забезпечує на практиці ані формування цінностей, ані реальних змін поведінки. Наприклад, дошкільнята добре знають, що сваритися, ображати іншого не можна, однак далеко не кожна дитина дотримується цього правила у щоденному спілкуванні з однолітками.

На практиці дієвим виявляється кардинально інший підхід. Спочатку в дитини має виникнути занепокоєння щодо будь-якої проблеми. Вона сама має прагнути отримати інформацію про шляхи її розв'язання, шукати та знаходити

її разом чи спрямована дорослим, потім має прийняти рішення і діяти відповідно до нього. Отже, пізнавальна діяльність завжди починається з виникнення мотиву у вигляді інтересу, хвилювання, усвідомлення потреби тощо. Такий мотив може виникати як у процесі діяльності, так і під час осмислення її результатів. Проте зазвичай дитина активізується лише тоді, коли бачить результат або вірить у нього. Тому, коли вона розуміє, що може ефективно діяти, вона відчуває занепокоєння (мотив), шукає інформацію і готова свідомо сприйняти її, а потім й усвідомлено втілює задумане. [23 с. 3]

О. Безсонова виділяє такі принципи педагогіки емпатурмент:

- соціального загартовування (даний принцип орієнтує педагога на організацію для дітей етичних життєвих ситуацій, виходом з яких є вольові зусилля які повинна прикласти дитина, використання різних видів розв'язання, що сприяє набуттю у дитини соціального імунітету);
- радісної перспективи (це втішні події на які чекає дитина);
- «тут і зараз» (мотивація дітей до діяльності, за для досягнення певної мети « Чому для мене це важливо?» тощо);
- колективного партнерства (толерантне ставлення один до одного та вміння допомогти один одному);
- колективної відповідальності (всі проблеми потрібно виконувати колективно, це повинні збагнути дошкільники).

У навчальному процесі за таких умов роль педагога змінюється. Вихователь для дітей виступає організатором, який надихає та скеровує дітей до вибору способу діяльності та самостійно виконувати дії орієнтовані на сталий розвиток. Педагог лише створює умови для безпечного і ефективного процесу навчання, запрошує взяти в ньому участь. Вихователь повинен вміти слухати дитину, чути її і не оцінювати її особисті зміни. Важливим чинником є і демонстрація вихователем моделей поведінки, орієнтованої на сталий розвиток, а також розвиток у дітей навичок критичного мислення. Використання проблемних питань спонукає їх до пошуку відповіді спільно з дорослими й однолітками за допомогою доступних їм засобів.

Основні методи педагогіки емпатурменту:

1. Емоційно-соціальні та ігрові вправи (цей метод допомагає формувати у старших дошкільників доброзичливість);
2. Проективні ігри (це дієвий метод, який полягає у створенні вихователем проблемних ігрових ситуацій, в яких вихованці повинні розв'язати певні соціальні задачі. Під час використання цього методу використовують прийом педагогічної провокації. На даному етапі педагог створює умови під час яких відбувається зіткнення інтересів та потреб дітей);
3. Соціоадаптивні ігри (самопрезентація, самореалізація, відповідальність);
4. Метод «портфоліо» (демонстрація власних досягнень, накопичення певних результатів своєї діяльності).

Реалізація в роботі дошкільного закладу ідей освіти для сталого розвитку передбачає засвоєння дітьми, а через дітей їхніми батьками та самими педагогами надзвичайно важливих навичок екологічно, економічно й соціально доцільної поведінки, без якої неможливе створення та існування суспільства стійкого благополуччя, суспільства, яке засобами комфортного існування сьогодні з любов'ю створює таке ж комфортне майбутнє для наступних поколінь. [23 с. 3-4]

2.2 Педагогічні умови впровадження освіти для сталого розвитку у закладах дошкільної освіти

Сталий розвиток – це цілий напрям освіти, який передбачає формування у суспільства такої моделі поведінки, яка дозволяє, не знижуючи сьогоденний рівень життя дбати про наступні покоління.

«Освіта для сталого розвитку в дії» – це міжнародний проект, який реалізується партнерами українською неурядовою організацією «Вчителі за демократію та партнерство», міжнародною неурядовою організацією «Глобальний план дій», (GAP, Швеція) та за підтримки Агенції з питань міжнародного розвитку SIDA (Міністерство закордонних справ Швеції).

Впровадження освіти для сталого розвитку в Україні 2019-2021 рік:

- працює в 450 закладах дошкільної освіти, 900 школах із 14 областей України – 12544 учнів, вихованців та їх родини.

- розроблено освітню програму для закладів дошкільної освіти та шкіл, також методичні посібники, книги.

- проведено понад 3700 тренінгів для педагогів.

- проведені конкурси для шкіл та закладів дошкільної освіти щодо збереження навколишнього середовища.

В Україні у 2019 році стартувала програма «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку», яка формує у дітей екологічні, економічні та соціальні навички, яка була в розробці з 2015 року. Авторами програми є: доктор педагогічних наук О. Пометун та доктор педагогічних наук Н. Гавриш.

Курс передбачає роботу з дошкільниками різних вікових груп протягом трьох років.

Метою курсу є формування у дошкільників мотивації до дій та моделей поведінки, орієнтованих на сталий стиль життя.

Загальними завданнями курсу, які реалізують мету:

1. Формування у дошкільників початкових уявлень про дії та поведінку, орієнтованих на сталий розвиток, в екологічній, економічній та соціальній сферах повсякденного життя.

2. Сприяння усвідомленню дітьми необхідності збереження ресурсів планети і країни, сталого способу власного життя та особистої причетності до майбутнього суспільства і природи.

3. Розвиток у дітей звичок і моделей поведінки, які відповідають сталому розвитку, мотивації та спонукання до дій у цьому напрямі. [24 с. 3]

Основні характеристики та особливості курсу «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку»

Курс ділиться на три групи:

- «Діємо разом» (для дітей четвертого року життя);

- «Маленькі люди великого світу» (для дітей п'ятого року життя);

- «Дошкільнятам – про сталий розвиток» (для дітей шостого року життя).

Вони можуть запроваджуватися в закладі дошкільної освіти цілісно (як частини курсу) або автономно (як окремий курс).

Усі частини курсу побудовані за типовою структурою та визначеним алгоритмом як-от:

- кожна частина курсу включає три основні теми (модулі), орієнтовне опанування якими – 6-9 тижнів;

- кожна тема передбачає опрацювання трьох підтем, які складають її зміст;

- підтема починається спеціально організованим тематичним днем із подальшим закріпленням дітьми освоєних дій протягом наступних 2-3 тижнів;

- у змісті теми виокремлено ідеї, які мають бути донесені до дітей, мовленнєві формули, які відображають їх смисл, та дії, які опановують діти.

[24 с. 3]

Обов'язковим елементом кожної теми курсу є аудит (вступний і підсумковий) – невелике самостійне дослідження дітьми власної поведінки в побуті. Результати такого дослідження дають змогу дітям усвідомити зміни, що відбуваються, та які є необхідними. За допомогою аудитів педагоги (вихователі) та батьки можуть спостерігати зміни поведінкових моделей дітей та підтримувати позитивний зворотній зв'язок щодо їхніх особистих досягнень.

Методика курсу «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» спрямована на поступове формування в дітей звичних моделей поведінки, які вони обиратимуть протягом подальшого життя у схожих ситуаціях. Зміни у поведінці обумовлюють і відповідні зміни в свідомості дітей, генерують ціннісне ставлення дітей до сталого розвитку як до особистісно важливих, формують їхню здатність і бажання діяти у цьому напрямі. [24 с. 4]

Передбачені програмою курсу дії спрямовані на: покращення стосунків між дітьми та іншими людьми, підтримку морального і психологічного клімату в групі, розумне споживання енергії та води зменшення витрат сировини, зміцнення власного здоров'я тощо. Педагог (вихователь) має стимулювати й

заохочувати дітей до систематичного виконання й повторення обраних дій, пошуку нових продуктивних моделей поведінки, які відповідають сталому розвитку. Впровадження навчального курсу в дошкільних навчальних закладах передбачає використання спеціально розробленого навчально-методичного комплексу, який складається з дидактичних матеріалів та методичного посібника з ґрунтовним описом змісту курсу і методики його опрацювання. [24 с. 4]

Педагогічні умови реалізації освіти для сталого розвитку:

- 1) створення умов для формування у дитини впевненості у власних силах і можливостях;
- 2) прийняття нею рішень щодо власного стилю життя та їх виконання;
- 3) забезпечення психологічного комфорту дітей під час занять за принципом вибору кожною дитиною тих кроків, які вона хоче і може здійснити;
- 4) створення умов для появи у дітей ентузіазму і почуття задоволення від результатів групової й індивідуальної роботи, виконання дій і вироблення звичок поведінки, орієнтованих на сталий розвиток, що досягається насамперед завдяки постійному позитивному (як за формою, так і за змістом) зворотному зв'язку.

Важливими складовими елементами методики опрацювання освіти для сталого розвитку є самопізнання, самонавчання дітей через діяльність, направлення їх на прийняття самостійних рішень у повсякденному житті, виконання дій у напрямі сталого розвитку.

Ці положення вимагають побудови принципово нової педагогічної моделі. Традиційна педагогіка виходить з положення, що надання тому, хто навчається, певної порції інформації викликає зміну його ставлення (а отже, і цінностей) до того чи іншого явища. Наслідком (очікуваним результатом) цієї зміни вважається поступова зміна діяльності чи моделей поведінки дитини. Дитина не просто отримує знання, якими може ніколи не скористатись, а стимулюється діяльність дітей способом покрокового «просування». [20 с. 6]

Очевидно, що таке навчання потребує змін у діяльності педагога (вихователя). Він має виступати організатором дій дітей, надихати їх, підбадьорювати, скеровувати їхні зусилля, спонукати до вибору способу діяльності, самостійного виконання обраних дій та їх обговорення. Роль педагога (вихователя) полягає в тому, щоб, враховуючи вік дітей, створити умови для безпечного й ефективного навчання, запросити їх до участі в ньому. Він має вміти слухати й чути дитину, підтримувати її особисті зміни через позитивний зворотній зв'язок. [24 с. 5]

Зміни повинні відбуватися не тільки у формах чи змісті роботи, а й у поглядах педагогів та їх знаннях це насамперед вимагає освіта для сталого розвитку. Педагоги повинні не тільки працювати, а і мати стимул жити по-новому.

Важливим завданням під час навчання педагогів є:

- ознайомлення з концепцією, засадами, та особливостями курсу сталого розвитку;
- оволодіння педагогами новими вміннями, знаннями, якими вони можуть поділитися з оточуючими орієнтованих на сталий розвиток;
- педагог повинен оволодіти навичками формування та розвитку, аналізу дій оточення та власних орієнтованих на сталий розвиток, навчання цьому дошкільників та їх батьків;
- в закладі дошкільної освіти повинні бути створені сприятливі умови для сталого розвитку.

Для цього потрібно провести та організувати для педагогів (вихователів): семінари, курси, тренінги, вебінари, заняття-тренінги, співпрацю з іншими закладами освіти та інші інтерактивні форми роботи, які сприятимуть вивченню та розкриттю всіх теоретичних та методичних аспектів в контексті сталого розвитку.

Нова стратегія освіти сприяє:

1. Переосмисленню власних способів та стилю життя, поведінки та поглядів;

2. Донесення та переконання суспільства у важливості сталого розвитку для порятунку біосфери та гармонії в ній.

На допомогу педагогам (вихователям) розроблені:

- нові навчально-тематичні, перспективні планування до запропонованого курсу;
- плани тематичних днів з структурною моделлю поведінки орієнтовані на освіту для сталого розвитку;
- тематичні інтегровані заняття орієнтовані на сталий розвиток;
- основні принципи проведення інтегрованих занять орієнтованих на сталий розвиток;
- розробка тестів та запитання на них;
- схематичні моделі та позиції ролі вихователя в навчальному процесі в закладі дошкільної освіти для сталого розвитку;

Ці розробки дають можливість урізноманітнити навчання та життєдіяльність дітей у продовж дня, тижня, місяця в закладі дошкільної освіти.

Умови успішного впровадження освіти для сталого розвитку для закладів дошкільної освіти:

1. Особиста готовність фахівців (вихователів, методистів, психологів, завідувачів) наслідувати, розвивати та поширювати ідею сталого розвитку у своєму повсякденному житті, формувати життєві навички сталого розвитку у дітей та батьків на засадах дружелюбності, взаєморозуміння, толерантності, гуманності, поваги до іншої людини;

2. Взаємодія між учасниками освітнього процесу за для досягнення збереження навколишнього середовища;

3. Логічне місце в сітці занять у відповідних вікових групах;

4. Заняття проводять педагоги, які пройшли навчання, курси, вебінари з освіти для сталого розвитку для дітей дошкільного віку;

5. Моніторинг ефективності освіт для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти.

Отже, програма «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» є новим та унікальним курсом для закладів дошкільної освіти. За даним курсом уже працюють 450 закладів дошкільної освіти в Україні, але 14 тисяч дитячих садків навіть не мають уявлення про даний курс і програму. Для ефективнішого використання ми вважаємо за потрібне даний курс інтегрувати з освітньої програмою за якою працює заклад дошкільної освіти («Я у Світі», «Дитина», «Українське дошкілля» тощо), які побудовані за лініями Базового компонента дошкільної освіти – Державного стандарту дошкільної освіти України.

2.3. Критерії готовності вихователів до впровадження освіти для сталого розвитку у ЗДО

У 2016 році професор Н. Гавриш розпочала науково-педагогічний проект «Теорія та методика освіти для сталого розвитку – закладам дошкільної освіти». Цей проект має за мету підготувати педагогів ЗДО щодо впровадження ідеї сталого розвитку в освітній процес дитячих садочків.

Підготовку слід починати з вищих навчальних закладів, а саме студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Для цього було успішно розроблено педагогічні технології підготовка майбутніх вихователів до формування в дітей дошкільного віку навичок орієнтованих на сталий розвиток. Ще один напрям проекту це співпраця вищих навчальних закладів (кафедри) і закладів дошкільної освіти. На цьому етапі проекту для вихователів закладів дошкільної освіти та методистів проводяться спеціальні курси, семінари, вебінари, тренінги, метою яких є підготувати фахівців до впровадження освіти для сталого розвитку в освітній навчальний процес закладів дошкільної освіти. Директора закладу дошкільної освіти також проходять навчання з метою ознайомлення з особливостями управлінської діяльності орієнтованої на сталий розвиток в освітньому процесі.

Н. Гавриш, І. Баранова, О. Орловська, О. Прус проводять вебінари «Освіта для сталого розвитку в дії» для підсилення мотивації та відчуття командної взаємодії педагогів, студенти нашого університету спеціальності

«Дошкільна освіта», які працюють у ЗДО активно беруть участь в таких вебінарах, знайомляться зі своїми колегами педагогами з усієї України та отримують сертифікати з освіти для сталого розвитку. З 2020 року у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка для студентів 1 курсу спеціальності 012 «Дошкільна освіта» доцентом кафедри дошкільної та початкової освіти Богдан Т.М. розроблений курс «Освіта для сталого розвитку дітей дошкільного віку». У подальшому наші студенти після закінчення університету зможуть якісно впроваджувати це курс у освітній процес ЗДО.

Для успішної підготовки вихователів до впровадження елементів сталого розвитку в освітній процес ЗДО, нами були сформульовані компоненти готовності педагога до формування у дітей дошкільного віку навичок орієнтованих на сталий розвиток:

- ціннісний (ціннісне ставлення та особисте прийняття вихователем ідей сталого розвитку);
- когнітивний (система знань положень, засад освіти й теоретико-методичних засад сталого розвитку);
- поведінково-рефлексивний (активність педагога щодо поширення ідей сталого розвитку);
- методичний (професійні знання, уміння, навички за програмою «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку»).

Слід відмітити що важливий чинник у підготовці педагогів закладів дошкільної освіти є: акції, виставки, зустрічі, тематичні заходи орієнтовані на освіту для сталого розвитку, не менш важливо є обмін досвідом під час таких заходів.

Вивчивши та дослідивши всі методи підготовки педагогів закладів дошкільної освіти до формування у дітей навичок орієнтованих на сталий розвиток ми провели анкетування вихователів ЗДО міста Чернігова.

Перший етап це анкетування педагогів ЗДО (Додаток А). В ході анкетування брали участь 15 педагогів які працюють у ЗДО №10, № 77

«Дельфін», № 51»Барвінок» та № 38 міста Чернігова, а також Дошкільний підрозділ Батурицької ЗОШ I-III ступенів ім. Григора Орлика; ЗДО №3 «Сонечко» смт. Десна, Чернігівської обл.

Учасники анкетування відповіли на підготовлені питання (*Додаток А*) з чого ми можемо зробити висновок, що серед педагогів всі знають про термін «Сталий розвиток», але не один з цих закладів дошкільної освіти на березень 2021 р. не впровадив у освітній процес програму «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». За ствердженнями опитаних педагогів-вихователів заклади дошкільної освіти планують найближчим часом вводитися в навчальний процес курс «Освіта для сталого розвитку», але для цього потрібно вирішити ряд проблем, а саме:

- знайти час у навчальному процесі для додаткових занять;
- організувати підготовку всіх вихователів ЗДО які працюють га дошкільному віці (з отриманням відповідних документів);
- провести відповідну роботу з батьками, отримати їх згоду у підтримці ініціативи та продовжувати виконувати завдання з дітьми дома;
- придбати відповідні методичні матеріали.

У зв'язку з тим що на початок березня 2021 р. ні один з вищезгаданих закладів дошкільної освіт не вирішив ці проблеми, нами було запропоновано інтегрувати елементи сталого розвитку у навчальний процес ЗДО № 10, який працює за програмою «Дитина» і допомогти закладу дошкільної освіти з 2021 – 2022 н.р. впровадити у навчальний процес програму «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку у повному об'ємі.

Отже, підведемо підсумки, про освіту для сталого розвитку заклади дошкільної освіти знають, деякі вже працюють та збираються працювати за курсом «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». Але вихователі не мають належної підготовки, і як показало анкетування (*Додаток А*) вони хочуть ознайомитися детальніше з цим курсом, вивчити методики, які зорієнтують дітей на сталий розвиток. Тому введення курсу «Освіта для сталого розвитку дітей дошкільного віку на факультеті дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка є своєчасним і необхідним.

Висновки до другого розділу

Спосіб життя орієнтований на сталий розвиток не може відбуватися тимчасово, формально або «як буде», коли робота проводиться систематично, дитина звикає до цих принципів та намагається їх наслідувати, дитина починає контролювати свої дії, дії дорослого та однолітків. Дитина стає ініціатором дій, які спрямовані на сталий розвиток. І кожен педагог в свою чергу повинен бути прикладом для наслідування, та пройти належну підготовку з даного курсу.

Отже, розвиток освіти для сталого розвитку дітей дошкільного віку на сучасному етапі реалізує освітню стратегію в інтересах сталого розвитку на засадах одного з напрямів гуманістичної педагогіки – педагогіки «емпауерменту». Важливими складовими елементами методики є: самопізнання, самонавчання, прийняття самостійного рішення, виконання дій орієнтованих на сталий розвиток.

Для того щоб сталий розвиток став сенсом життя для всього населення, починати потрібно з дошкільної освіти. Тому ми формулювали умови, які необхідно виконати для впровадження освіти для сталого розвитку у закладах дошкільної освіти України.

Однією з умов впровадження освіти для сталого розвитку у ЗДО є готовність вихователів до цієї роботи. Нами сформульовані критерії готовності вихователів до впровадження освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти.

На сьогодні освіта для сталого розвитку впроваджується у 450 закладах дошкільної в Україні, але величезна кількість дитячих садків не знають про даний курс, або невпевнені у своїх силах його впроваджувати.

На нашу думку, щоб курс «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку» мав результат його треба додати до освітніх програм Базового компоненту. Цей

курс повинен запрацювати у всі закладах дошкільної освіти тільки тоді він матиме ефективність для всього суспільства.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ЗДО

3.1. Організація експериментальної перевірки рівнів сформованості у дітей дошкільного навичок сталого розвитку

Експеримент проходив з березня по травень місяць 2021 року на базі закладу дошкільної освіти № 10 міста Чернігова. В експериментальному дослідженні брали участь 19 дітей експериментальної групи та 18 дітей контрольної групи.

Експериментальне дослідження формування навичок сталого розвитку у дітей дошкільного віку, передбачає такі етапи:

- Констатувальний етап експерименту. Проведення констатувального етапу експерименту, завданням якого є визначення показників, критеріїв та рівнів сформованості навичок сталого розвитку у дітей дошкільного віку на основі спостереження, методу «Самодослідження» та «Анкетування вихователів дітей дошкільного віку».
- Формувальний етап експерименту. Розробка методичних рекомендацій для вихователів, щодо впровадження освіти для сталого розвитку в навчальний процес ЗДО. Формування у дітей дошкільного віку навичок сталого розвитку. Спільна педагогічна робота вихователів, батьків у процесі навчання елементам сталого розвитку. Проведення занять, ігор, бесід, прогулянок з елементами екскурсії орієнтованих на сталий розвиток.
- Контрольний етап експерименту. Перевірка ефективності проведеної роботи з освіти для сталого розвитку в закладі дошкільної освіти після проведеного формувального етапу експерименту.
- Обробка статистичних даних, побудова таблиць і діаграм. Порівняння рівня сформованості у дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на

сталий розвиток, на констатувальному та контрольному етапах експерименту.

Під час констатувального етапу експерименту були виділені такі компоненти і критерії сформованості навичок сталого розвитку у дітей дошкільного віку.

- *Аксіологічний компонент* - ціннісне ставлення до себе, як суб'єкта взаємодії; ціннісне ставлення до оточуючих та власних речей; переважання духовних цінностей (людина та її життя як самоцінність, толерантність, доброта та ін.) у системі цінностей орієнтованих на сталий розвиток.

- *Когнітивний компонент* - розуміння та усвідомлення соціальної, екологічної та економічної загрози для планети; стійкий інтерес до моделі поведінки орієнтованої на сталий розвиток.

- *Емоційно-вольовий компонент* - переважання позитивних емоцій у процесі взаємодії з іншими людьми; емпатія; саморегуляція, самоконтроль емоційних станів у процесі взаємодії; прагнення довести до завершення соціально корисну справу; упевненість у власних силах.

- *Поведінковий компонент* - уміння приймати самостійні рішення та відповідати за них; здатність до конструктивної взаємодії, знаходження оптимального способу виходу з конфліктних ситуацій; здатність до ініціювання суспільно корисної спільної роботи.

Рівні сформованості навичок сталого розвитку у дітей дошкільного віку:

Початковий рівень – на цьому рівні дитина не розуміє та не усвідомлює соціальної, екологічної та економічної загрози для планети без підказок дорослого; відсутній стійкий інтерес до моделі поведінки орієнтованої на сталий розвиток. Упевненість у власних силах відсутня, або проявляється частково за допомогою дорослого. Дитина без допомоги педагога не уміє самостійно приймати рішення, розв'язувати поставлені задачі та відповідати на запитання, також на цьому рівні вихованець не може знаходити самостійно вихід з конфліктних ситуаціях.

Задовільний рівень - на цьому рівні дитина не уміє звертатися до однолітків та дорослих без допомоги вихователя. Свої потреби ставить вище потреб інших, невиражений і нераціональний вибір предметів і дій. Обізнаність дитини на цьому рівні є недостатньою. У дитини переважають позитивні емоції як: співпереживання, саморегуляція, самоконтроль у процесі взаємодії з однолітками та дорослими. За допомогою дорослого прагне довести до завершення соціально корисну справу; немає упевненості у власних силах. Без допомоги педагога не уміє самостійно приймати рішення, розв'язувати поставлені задачі та відповідати на запитання, також на цьому рівні вихованець не може знаходити самостійно вихід з конфліктних ситуацій. Переважають духовні цінності такі як: доброта, самоцінність, толерантність та інші цінності орієнтовані на сталий розвиток.

Достатній рівень - на цьому рівні дитина усвідомлено вже вміє ввічливо звертатися до дорослого та однолітків за допомоги дорослого; частково виражає свої бажання та самосвідомо вміє робити вибір, не потребує підказок з боку дорослого, дії свої аргументують, при цьому керуються своїми знаннями та навичками отриманих раніше. Переважає ціннісне ставлення до себе, як суб'єкта взаємодії; ціннісне ставлення до оточуючих та власних речей. Розуміють та усвідомлюють соціальні, екологічні та економічні загрози для планети за допомогою дорослого; стійкий інтерес до моделі поведінки орієнтованої на сталий розвиток. Переважають позитивні емоції у процесі взаємодії з іншими людьми. Уміють приймати самостійні рішення, але відповідати за них не завжди уміють самостійно.

Високий рівень - на цьому рівні у дитини ціннісне ставлення до себе, як суб'єкта взаємодії; ціннісне ставлення до оточуючих та власних речей без підказок з боку дорослого; переважають духовні цінності. На цьому рівні дитина усвідомлено уже звертається до дорослого та однолітків використовуючи ввічливі слова звертання, вітання, подяки тощо. Бережливе ставлення до предметів власного споживання і до речей, що є результатом праці інших людей. Розуміє та усвідомлює без допомоги соціальні, екологічні

та економічні загрози для планети; має виражений, стійкий інтерес до моделі поведінки орієнтованої на сталий розвиток. Переважають позитивних емоцій у процесі взаємодії з дорослими та однолітками; прагне довести до завершення соціально корисну справу частково потребує допомоги педагога; упевненість у власних силах. Уміння приймати самостійні рішення та відповідати за них без допомоги дорослого; здатність до конструктивної взаємодії, знаходить оптимальний спосіб виходу з конфліктних ситуацій, але за допомогою дорослого.

Як у експериментальній так і у контрольній групах було проведено діагностику за методом «спостереження».

Метод «Спостереження»

Мета: виявлення у дітей дошкільного віку бережливого ставлення до власних речей та природного середовища; рівень ощадливості; вміння товаришувати та вирішення конфліктів в проблемних ситуаціях дітей дошкільного віку; вміння поважати себе та оточуючих. Вміння звертатися ввічливо до однолітків та дорослого.

Спостереження за дітьми дошкільного віку під час прогулянки на вулиці та в групі під час занять, гри тощо.

План спостереження:

1. Як дитина поводить себе коли приходить до ЗДО, як вітається та з ким.
2. Як дитина звертається до дорослих.
3. Як дитина просить про допомогу .
4. Чи вміє дитина дякувати за допомогу.
5. Чи вміє дитина звертатися до однолітків та запрошувати до дії.
6. Які слова дитина використовує під час звертання, запрошення.
7. Чи вміє дитина вітатися, дякувати, доброзичливо розмовляти з оточуючими.
8. Як дитина ставиться до природи.
9. Чи має дитина бережливе ставлення до власних речей та речей оточуючих

10. Як дитина поводить себе в природному середовищі.

Метод «Спостереження» проводилися у контрольній та експериментальній групі, після проведеної роботи отримали наступні результати:

Під час прийому в ранці дітей в закладі дошкільної освіти більшість дошкільників, а саме 11 експериментальної групи та 10 контрольної групи віталися та радо зустрічали вихователя, однолітків та інших працівників ЗДО. Менша частина дітей 8 експериментальної групи та 8 контрольної групи приходили засмученими, мали поганий настрій та не мали бажання іти на контакт. Під час перебування в ЗДО, такі дітки згодом йшли на контакт з однолітками та вихователем, згодом у них з'являвся настрій та бажання грати та взаємодіяти з дітьми та педагогом.

Під час звернення дітей до дорослих, а саме: вихователів, помічника вихователів, музичного та фізичного керівника тощо в експериментальній групі маємо такі показники: 7 дітей зверталися на ім'я та по батькові, але не використовували слова ввічливості; 6 дітей зверталися просто називаючи педагога по батькові (Іванівна, Петрівна, Михайлівна тощо), інші 6 дошкільників взагалі не вміли звернутися до дорослого, вони в разі необхідності показували пальцем, або говорили: - «дай мені ...», «я хочу...», «я не хочу...», «не знаю...» тощо. Але вони вміли відповідати на поставлені питання та були активними. В контрольній групі 8 дітей зверталися на ім'я та по батькові, навіть двоє дітей використовували ввічливі слова звернення, 4 дитини іноді зверталися на ім'я та по батькові, інші діти не вміли звернутися до дорослого.

Також під час спостереження було виявлено, що 7 дітей з експериментальної групи та 5 дітей з контрольної групи вміли просити про допомогу дорослих та однолітків, коли вона була їм потрібна, але подяка за допомогу в обох групах відсутня. Інші діти обох груп за час спостереження не проявляли ініціативи просити про допомогу, навіть коли вона була їм потрібна.

Під час взаємодії з однолітками 12 дітей експериментальної групи та 8 дітей контрольної групи вміли знайти контакт з однолітками, запросити до гри, переважно зверталися на ім'я, а іноді використовували і прізвища, але не використовували слова ввічливості. Інші діти обох груп переважно грали самі, та свої потреби ставили вище інших.

Під час взаємодії дітей з природою спостерігали такі показники: 7 дітей експериментальної групи та 6 дітей контрольної групи намагалися дбати та берегти природу, 7 дітей експериментальної групи та 8 контрольної групи мали байдужість та не розуміли її значення в своєму житті. Інші діти ставилися бережливо, розуміли її значення в своєму житті, проявляли інтерес та активність під час трудової діяльності в куточку природи та на вулиці.

Коли ми спостерігали за дошкільниками, як вони ставляться до власних речей, то в нас виникли труднощі, тому що ми знаходимося в умовах карантину і дітям до ЗДО не можна приносити іграшки та інші речі, тому ми спостерігали за тим, як дитина відноситься до свого одягу, іграшок в групі та канцелярії під час її використання на заняттях та в інших видах діяльності. Отримали такий результат: 14 дітей експериментальної групи та 12 дітей контрольної групи ставилося з охайністю та з обережністю. 6 дітей експериментальної групи та 5 дітей контрольної групи відносилися до власних речей з байдужістю.

Проведення методу «Спостереження» на констатувальному етапі експерименту показав наступні результати.

Таблиця 3.1

Результати спостереження на констатувальному етапі експерименту

	Експериментальна група (19 дітей)		Контрольна група (18 дітей)	
	дітей	%	дітей	%
Високий	0	0	0	0
Достатній	6	31,5	5	27,8
Задовільний	12	63,2	12	66,7
Початковий	1	5,3	1	5,6

Метод «Самодослідження»

Мета: виявити ступінь сформованості у дітей середньої групи навичок сталого розвитку. (Додаток Б)

Обладнання: картки з трьома кружечками, олівці

Хід роботи

Картки з трьома кружечками, уже підписані, роздаються дітям. Вони повинні замалювати кружечок тим кольором, який вважають доцільно.

Три кольори:

Зелений (так) - високий;

Жовтий (інколи) - достатній, задовільний;

Білий (ні) - початковий;

Були поставлені запитання:

- Чи звертаєшся ти до дорослого, коли тобі потрібно, щоб вони з тобою, або для тебе щось зробили?

- Чи вмієш ти ввічливо звернутися та запросити до дії дорослих та однолітків?

- Чи вмієш ти вітатися вранці та прощатися ввечері з друзями та вихователем?

- Чи вмієш ти попросити вибачення у дорослого чи однолітка в конфліктній ситуації?

- Чи знаєш ти слова вдячності та вмієш використовувати їх в своїх реченнях?

- Чи любиш ти доглядати природу, та економічно використовувати її ресурси?

- Чи бережливо ти ставишся до власних речей?

- Чи ділишся ти своїми іграшками з друзями?

- Як ти ставишся до речей своїх друзів?

- Чи вигадуєш ти з однолітками спільні ігри?

- Чи вмієш ти вигадувати ігри з старими іграшками?

Після проведення самодослідження на констатувальному етапі експерименту як в експериментальній групі так і у контрольній маємо такі результати:

Всі зелені кружечки були зафарбовані 1 дитиною в експериментальній групі та 1 дитиною в контрольній групі – це високий рівень. Всі жовті кружечки зафарбували 10 дітей в експериментальній групі та 8 дітей в контрольній групі – достатній рівень. Жовті та білі кружечки зафарбували 8 дітей з експериментальній групі, та 8 дітей контрольній групі – це задовільний результат. Всі білі кружечки були зафарбовані 1 дитиною в контрольній групі.

Таблиця 3.2.

Результати самоаналізу на констатувальному етапі експерименту

	Експериментальна група (19 дітей)		Контрольна група (18 дітей)	
	дітей	%	дітей	%
Високий	1	5,3	1	5,6
Достатній, задовільний	18	94,7	16	88,8
Початковий	0	0	1	5,6

Метод «Анкетування вихователів»

Мета: виявити ступінь володіння дітьми навичок сталого розвитку протягом перебування в ЗДО.

Матеріал: анкета для вихователя (*Додаток Б*)

Виконання роботи:

1. Анкетування педагогів;
2. Дослідження отриманих результатів;
3. Підсумок анкетування.

В ході анкетування вихователя отримали такий результат:

Аналіз анкетування:

Була розроблена анкета рядом запитань та відповідями на них, анкету заповнювали вихователі ЗДОН№ 10 м. Чернігова які працюють у

експериментальній та контрольній групах. В ході анкетування були поставлені питання, як поводить себе дитина під час свого перебування в садочку, як звертається до дорослих та однолітків. Які слова ввічливості використовують при зверненні, ранковій зустрічі та прощанні, чи бережливо ставиться дитина до своїх речей та однолітків. Переглянувши заповнені анкети ми дійшли висновку, що дві дитини дошкільного віку мають високий рівень сталого розвитку; достатній рівень отримали одинадцять дітей; та п'ять дітей отримали задовільний рівень сформованості сталого розвитку та одна дитина початковий рівень.

Таблиця 3.3.

Результати анкетування на констатувальному етапі експерименту

	Експериментальна група (19 дітей)		Контрольна група (18 дітей)	
	дітей	%	дітей	%
Високий	0	0	0	0
Достатній	5	26,3	4	22,2
Задовільний	11	57,9	12	66,7
Початковий	3	15,8	2	11,1

Для отримання результату констатувального етапу експерименту знайшли усереднене значення результатів проведених методик у контрольній на експериментальній групі і отримали.

Таблиця 3.4.

Результати констатувального етапу експерименту

	Експериментальна група %	Контрольна група %
Високий	1,8	1,9
Достатній	33,3	29,6
Задовільний	57,9	61,1
Початковий	7,0	7,4

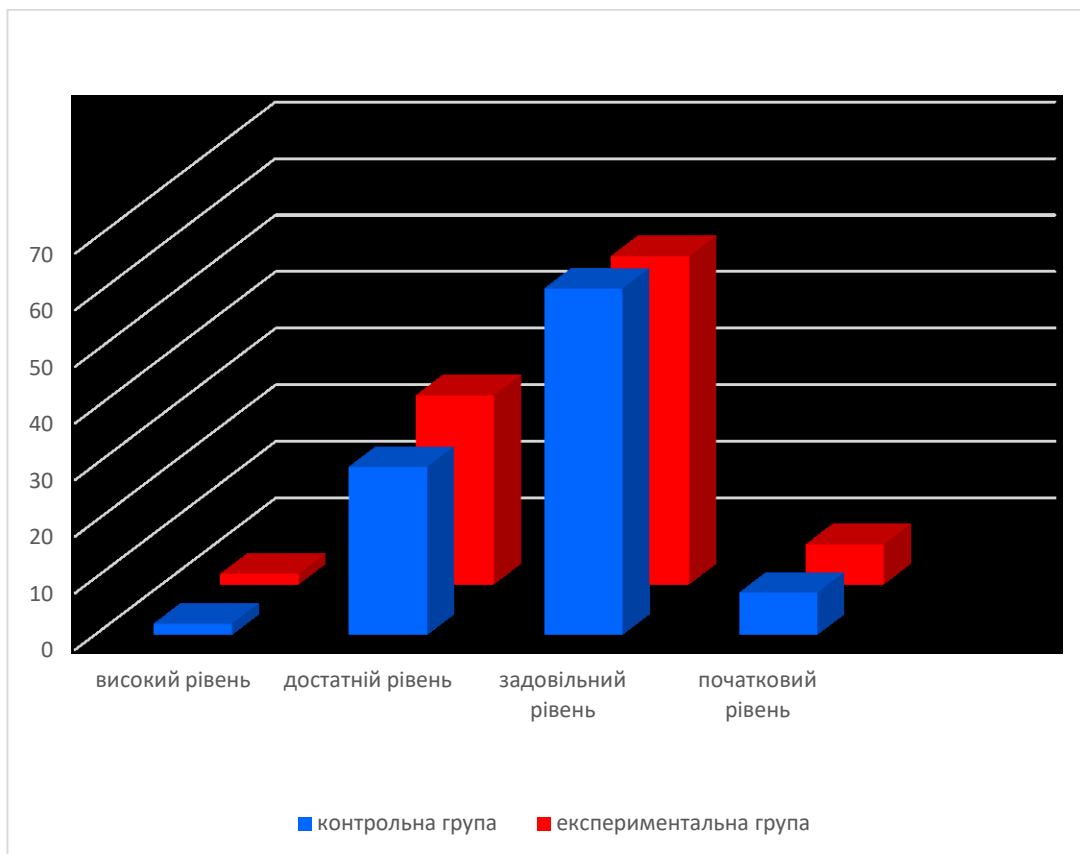

Рис. 3.1. Результати констатувального етапу експерименту

Протягом березня – травня, ми проводили інтегровані заняття з елементами сталого розвитку а також ігри, бесіди, розваги орієнтовані на сталий розвиток та самі у своїй діяльності орієнтувалася на сталий розвиток, щоб діти могли наслідувати дану модель поведінки. Під час освітньої роботи особливу увагу була звернено на співпрацю з вихователем та дітьми у формування навичок сталого розвитку, сформованості мотиваційної готовність батьків до співпраці з ЗДО.

3.2. Методичні рекомендації щодо формування у дітей дошкільного віку навичок сталого розвитку

Про позитивний результат освітньої роботи можна буде говорити лише тоді, коли діти будуть демонструвати бажані моделі у поведінці, дії, з яких складаються моделі та набуваються автоматично. Бажану моделі поведінки

можна досягти за допомогою освіти для сталого розвитку, яка реалізується педагогікою емпайрмент. Для ефективності освіти для сталого розвитку ми рекомендуємо до освітньої програми за якою працює заклад дошкільної освіти додати елементи сталого розвитку та повторювати дії протягом наступних днів, тижнів. Це буде ефективно так, як ЗДО буде працювати за своєю освітньою програмою, педагоги виконуватимуть свій календарний план, а також в навчальний процес введуть освіту сталого розвитку для дітей дошкільного віку, для отримання бажаної моделі поведінки. Для цього ми рекомендуємо:

1. До календарно – тематичного планування додати елементи освіти сталого розвитку (читання дитячої літератури, мультфільми, ігри, бесіди, експерименти, екскурсії тощо);

2. Під час проведення занять використовувати ілюстрації, які будуть направляти дитину на правильну модель поведінки;

3. Повторення дій протягом наступних тижнів, місяців. Закріплювати отримані знання за допомогою методу «Аудит»;

4. Робота з батьками дітей дошкільного віку (інформація в батьківському куточку, проведення батьківських зборів, вебінарів, суботників, різноманітні акції по збору паперу, батарейок, пластику тощо).

5. Дидактичні матеріали розмістити так, щоб дитина могла спостерігати, як правильно виконувати ту чи іншу діяльність (наприклад: ілюстрації під час миття рук, правила групи, правила поводження за столом, тощо);

6. В закладах освіти розмістити пункти прийому батарейок, лампочок тощо. Доцільно буде з закладі дошкільної освіти баки відповідного маркування для сміття, так само це можливо зробити в групі використовуючи коробки, ящики, відерця та інші предмети з відповідним маркуванням.

7. Властувати для вихователів, дітей, батьків «Дні Дозвілля», «Дні Землі», суботники тощо.

Освітнього процес організовується і впроваджується за допомогою інтегративного підходу в дошкільній освіті, а потім протягом всього дня в

закладі дошкільної освіти відбувається інтегрування, поєднуються різні види діяльності для повного та глибшого розкриття теми.

Кожна тема дня задає сенс всім видам творчої діяльності дорослих та дітей, який завершується досягненням бажаного результату. Бажано унаочнити кожен крок взаємодії, це підвищить мотивацію. Мета сталого розвитку полягає у формуванні дітей розуміння про необхідність виконувати певні дії постійно та розвитку і виконання певних навичок. Протягом наступних днів ці дії повинні бути автоматизовані.

Доцільно формувати сталий розвиток за принципом «Кумулятивності», тобто це те, чого навчилися діти на попередніх етапах, додавати до нового змісту.

Важливо стимулювати дітей дошкільного віку до виконання запропонованих їм дій, акцентувати увагу на них, доти поки ці дії в більшості дошкільників не стануть автоматизовані, приблизно протягом 3 – 5 тижнів.

Щоб виконати завдання освіти для сталого розвитку, потрібно використовувати широке коло методів інтерактивного навчання. Це є:

- ігрові вправи (орієнтовані на багаторазове повторення дії, інтерес до якої повинен підтримуватися ігровим сюжетом або предметом);

- руханки (ігри чи вправи рухливого характеру) – це є ефективним методом, щоб переключити дитину на іншу діяльність, засвоїти життєво необхідні правила та поліпшити настрій.

- дослідницька діяльність та експериментування – займає особливе значення для розумового розвитку, цей метод дає можливість самостійно переконатися в питанні, що викликає сумнів. Експеримент чи дослід може бути не тільки природного характеру, а й соціального спрямування.

- вправи на ігровому полі. Під ігровим полем розуміється спеціально організований простір, який можна утворити на столі, килимкові, або навіть в коробці десь за допомогою іграшок. Такий вид діяльності дає змогу дітям закріплювати дії.

- групова робота художньо – предметного змісту в невеликих командах.

- метод «озвучування» мультфільму. Цей метод є актуальним серед дошкільників, він ефективний за умови правильного підібраних мультфільмів навчально – виховного змісту, також можна використати, як засіб засвоєння доцільних дій і мовленнєвих формул.

- театралізовані ігри.

Під час проведення занять з різних видів навчальної діяльності повинні мати ідею дня, яка потім доносить до дітей на самому початку заняття. Це є один з моментів налаштування самого педагога на роботу протягом дня і наступних тижнів.

Ідея дня виступає гаслом, яке педагог потім розміщує в куточку для батьків у вигляді тексту, щоб батьків також налаштувати на своєрідне проживання такого дня, це один із способів привернути увагу до проблеми, яка опрацьовується на даний час з дітьми.

1. Ранкові заходи. Під час ранкової діяльності слід зосередити увагу дітей на тих моментах, які потім стануть предметом опрацювання та обговорення протягом дня. Доцільно використовувати такі форми:

- Ритуал, який започаткований педагогом і дітьми, який потім на наступних етапах буде регулярно повторений та допоможе дітям опанувати певні дії.

- Постановка проблемних запитань перед дітьми у різний спосіб – обговорення колективом проблеми; створення проблемної ситуації за допомогою наочних матеріалів, рольових ігор, читання спеціально підібраної літератури, загадки, вправи, завдання для самостійної пізнавальної діяльності: малювання, ліплення, складання діалогів, розповідей тощо.

- Дитячий досвід з теми дня.

2. Головним у першій половині дня є заняття, яке має певну структуру і починається обов'язково з мотиваційної частини. Метою мотивації повинно бути:

- пробудження допитливості;
- дитячий інтерес до теми розмови;

- створення ситуації занепокоєння;
- мотивація на пізнання нової інформації;
- прагнення поділитися своїми знаннями в індивідуальній або груповій діяльності та донести їх до інших;

Доцільно на початку заняття використовувати для дітей стартовий текст, героями, яких можуть бути діти (двоє, троє).

Основна частина заняття має складатися з:

- опанування дій – обговорення поведінкових моделей та намірів;
- практична діяльність дітей – взаємодія між собою.

Результатами практичної діяльності є:

- набуття дитиною власного досвіду щодо правильного використання дій
- особисте переконання дитини у важливості діяти в певний спосіб;
- засвоєння алгоритму дій та позитивну налаштування для їхнього виконання.

Монолог вихователя, тобто інформаційний блок, яку діти сприймають пасивно – просто слухаючи і повинні прийняти на віру, заучування, відтворювати за допомогою запитань – повинен бути зведений до мінімуму на заняття.

Слід зауважити, що особливе місце під час заняття займає емоційний клімат групи, який не повинен бути примусовим, нудним, моралізований та спричиняти тиск. Тон вихователя при зверненні до дітей має надихати їх до включення в ситуацію та творчої діяльності, підігрівати пізнавальну активність та бажання діяти.

Темп організації освітнього процесу має бути повільним, щоб кожна дитина встигала переключатися від однієї діяльності до іншої. Темп повинен задавати вихователь. Також має бути кожен вид роботи апробований кожною дитиною, можливо, неодноразово, тому важливо мати відповідний темп.

Організація проживання дня повинна бути динамічною.

3. Відпрацювання дій. Знання дітей отриманих на заняття мають бути закріплені в різних формах творчої діяльності(малювання, ліплення, конструювання тощо), під час прогулянки та у другій половині дня.

Рекомендовано вихователю створити спеціальні ігрові ситуації, які потребують від дітей застосування набутого досвіту та виконання дій.

Роль та позиція педагога з освіти сталого розвитку повинна виконувати такі функції: лідер, носій інформації, помічник, наставник, організатор.

Завдання педагога: надихати дітей рухатись відповідно до концепції сталого розвитку; спрямовувати дії дітей та підтримувати. Вихователь лише спрямовує і спонукає до дії дітей, але ні в якому разі не наполягає на своїй позиції. Щоб сталий розвиток ефективно реалізувався, перед початком вивчення теми занять вихователь сам перед сабою ставить питання та відповідає на них.

- Для чого ця діяльність організовується?
- Які дію мають опанувати діти?
- Якою мірою кожен дошкільник може реалізувати себе в обраній темі?
- Які знання та вміння потрібні дітям для роботи з цієї теми?
- Що потрібно підготувати для кожного з тематичних днів?

Для реалізації освітніх потреб потрібно унаочнення та фіксація. Фіксацію ефективно використовувати методом «Портфолію» - це колекція творчих робіт, зазвичай має вигляд папки, в якій відображаються успіхи дітей.

Поради щодо формування звичок:

1. Важливо контролювати застосовуючи формули прохання про допомогу. Проводити з дітьми бесіди, щодо виконаних ними дій. Проводити бесіди з батьками про їхнє особисте враження, їх реакцію.

2. Ефективним буде розігрування з дітьми та ляльками діалогів, використовуючи слова ввічливості, прохання, подяки. Також розігрування сюжетно рольових ігор та сюжетно- дидактичні ігри наприклад: «Лялька одягається», «Лялька умивається» та ін. Ігри сюрпризи, читання казок та їх обговорення, перегляд мультфільмів та ін.

На даному етапі ми до освітніх ліній програми «Дитина», за якою працює заклад дошкільної освіти, додали елементи сталого розвитку для дітей дошкільного віку, які подані у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5.

**Елементи сталого розвитку пропонувані для інтеграції у програму
«Дитина»**

Освітні лінії програми «Дитина»	Пропоновані елементи сталого розвитку
Ознайомлення з соціумом	<p>Під час ознайомлення дитини з предметним світом використовували:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ввічливі слова звернення; прохання про допомогу, подяку за неї (<i>наприклад: «Будь ласка», «Прошу...», «Щиро дяку», «Дякую», тощо</i>); - перед проведення викладу основної частини, проводили діагностику дитини за допомогою методики «Аудит» (<i>картка з ім'ям дитини, на якій зображено три кола, дитині ставиться запитання і вона відповідним кольором зафарбовує його, колір вибирає за своїм власним розсудом</i>) ; - мали наочні – дидактичні матеріали з даної теми, щоб діти могли знати значення предмета, важливість в нашому житті та як їх можна зберегти (<i>наприклад: ознайомлення дітей з предметами домашнього вжитку: посуд, меблі, іграшки тощо. Мати зображення, провести бесіду для чого нам ці речі потрібні, де їх можна придбати, як можна їх відремонтувати, або використати інакше: дитяча іграшка «Чайник», «Автомобіль» може стати горщиком для квітів, провести разом з дітьми виготовлення горщика для квітів</i>); - проводили дитячі екскурсії з ознайомленням дітей з світом, який їх оточує (<i>ознайомлення дітей із закладом дошкільної освіти в, якому вони навчаються, наприклад: відвідали медичний кабінет, кімнату де готується їжа, кабінет де працює завідувач (директор), провели бесіду про значення кожної професії, шанобливе ставлення до будь- якого виду діяльності, запропонувати після екскурсії пограти в сюжетно- рольові ігри «лікарі», «кухар», «двірники» тощо</i>);

	<ul style="list-style-type: none"> - проводити конструювання, досліди (при ознайомленні дітей з видами матеріалів (гума, глина, дерево, пластик) збагатили уяву дітям про користь цих предметів та їхню небезпеку, використали експеримент, як пластик чи гума шкодить нашому життю та життю всього живого; тощо); - переглядали мультфільми та обговорювали їх (після заняття для закріплення теми переглядали мультфільми тривалістю 3-5 хв. Для закріплення знань, умінь, навичок набутих під час заняття. Наприклад: «Фіксики», «Майстерня Бібі», та інші); - провели узагальнений аудит.
<p>Логіко – математичний розвиток</p>	<ul style="list-style-type: none"> - використовували ввічливі слова звернення; прохання про допомогу, подяку за неї (наприклад: «Будь ласка», «Прошу...», «Щиро дяку», «Дякую», «Можна я тобі допоможу?» тощо); - під час вивчення під року, місяців, тижнів геометричних фігур, тощо, доцільно використовували читання казки з конструюванням, ліпленням, малюванням, для вивчення, та закріплення нової теми (наприклад: казка «Теремок» - в якій діти допоможуть звірята не замерзнути взимку та побудувати хатинку з геометричних фігур, також можна обіграти завдання так, щоб здобути геометричні фігури, то потрібно виконати певне завдання (порахувати, виміряти, назвати предмети тощо); - використовували обговорення, аналізування ситуації, чому важливо допомагати звірятам взимку, та яку користь вони приносять за допомогою методики «Аудит».
<p>Розвиток мовлення в культурі мовленнєвого спілкування</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ввічливі слова звернення; прохання про допомогу, подяку за неї (наприклад: «Будь ласка», «Прошу...», «Щиро дяку», «Дякую», «Можна я тобі допоможу?» , «Допоможі мені будь ласка» тощо); - підібрані декілька однакових ілюстрацій, але з зміною діяльності за допомогою, яких можна скласти сюжетно – описові розповіді, за допомогою інших ілюстрації дитину можна направляти на правильну модель поведінки; - читання, слухання віршів, казок, оповідань, прислів'їв, приказок, загадок про: дружбу, допомогу, повагу, наприклад: казка «Круть- верть», казка «Про

	<p>місце де немає води», вправа « Давай - словечко» тощо.</p> <ul style="list-style-type: none"> - закріплення матеріалу використовували перегляд мультфільму, малювання або ліплення.
Художньо – літературний розвиток	<p>Під час проведення заняття використовували:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ввічливі слова звернення; прохання про допомогу, подяку за неї (<i>наприклад: «Будь ласка», «Прошу...», «Щиро дяку», «Дякую», «Можна я тобі допоможу?»</i>, «Допоможи мені будь ласка» тощо); - бережливе ставлення до книги, її значення в житті; - читання літератури про книгу, природу, тварин, дружбу, допомогу, повагу, любов (<i>наприклад: «Петрик, собака і кошеня», «Квіти – мають ім'я », «Муха-цокотуха», «Теремок», тощо</i>);
Музичний розвиток	<p>Різноманітні вправи під музичний супровід, які спонукали дітей допомагати один одному; вміти працювати парами, групами; вміти просити про допомогу та дякувати за неї, використовуючи різні слова ввічливості та виховували охайне ставлення до природи та всього оточуючого(<i>наприклад: «Вийди, вийди, сонечко», «Мамо – сонечко погрій», «У ранковій прохолоді Змерз промінчик молодий» тощо.</i></p>
Ознайомлення з природним довкіллям	<p>Під час проведення заняття використовували:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ввічливі слова звернення; прохання про допомогу, подяку за неї (<i>наприклад: «Будь ласка», «Прошу...», «Щиро дяку», «Дякую», «Можна я тобі допоможу?»</i>, «Допоможи мені будь ласка» тощо); - збирання макулатури з дітками та віднесення в пункти прийому; садіння дерев; виготовлення годівничок та підкормка птахів; дні без паперу; догляд за рослинами, тваринами; сортування сміття, тощо; - використання різноманітних дослідів: «Як пластик діє на навколишнє середовище», «Як з маленької цибулинки – виросте велика»; бесіди; ігри з різноманітними природними матеріалами: «Овочі», «Фрукти », «Хто чим харчується» тощо; перегляд мультфільмів, читанні різної літератури про природу; - розміщення ілюстрації – схем: «Як користуватися-краном для води», «Як правильно поливати квіти», тощо.
Здоров'я та фізичний розвиток	<p>Під час проведення заняття використовували:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ввічливі слова звернення; прохання про допомогу, подяку за неї (<i>наприклад: «Будь ласка», «Прошу...», «Щиро дяку», «Дякую», «Можна я тобі допоможу?»</i>,

	<p>«Допоможи мені будь ласка» тощо);</p> <p>- ранкові загартовування для покращення фізичного здоров'я; санітарно – гігієнічні процедури; ігри, вправи з руховою активністю для дітей. Також ефективно проведення ранкової гімнастики під мультфільм «Тьоті Сови».</p>
--	--

В ході формувального етапу експерименту використовувалися різні форми життєдіяльності дітей середньої групи, а саме:

1. Проведення екскурсії;
2. Проведення занять за освітніми лініями програми «Дитина» з елементами сталого розвитку;
3. Проведення експериментів: «Зламаний автомобіль – вазон для квітів», «Як пластик і гума впливають на екосистему», « Велика цибулина – з маленької»;
4. Читання казок: «Теремок», «Круть - верть», «Вінні Пух», «Муха Цокотуха», « Квіти – мають ім'я», «Петрик, собака, кошеня», «Розумна собачка Соня», «Тітонька - кухня», «Хто живе у воді?», «Гуси - лебеді», «Коза - дереза», тощо.
5. Проведення вправ під музичний супровід: «Кіт моргнув зеленим оком – вибачте я ненароком», «Передай сонцю привіт», «З маленькою хмаринкою Спить сонце золоте», «Ось промінчик прокинувся і до сонця потягнувся» та інші.
6. Проведення ігри: «Хто чим харчується», «Кухар», «Магазин», «Зоопарк», «Перукарня», «Одягни ляльку на прогулянку», «Спробуй на смак», «Пастух і стадо», «Гуси - вовк», «Ремонтуюмо автомобіль», «Вовк та семеро козенят» тощо.
7. Перегляд мультфільмів: «Уроки тітоньки Сови»; «Капітошка», «Майстерня Бібі», «Фіксики», «Вінні Пух» тощо.
8. Розміщення наочних ілюстрацій: «Як правильно користуватися умивальником», «Як правильно поливати квіти», «Як правильно сортувати сміття», «Як скласти іграшки та на які полицки » тощо.

9. У куточку для батьків розміщення інформація про освіту для сталого розвитку, мету, проблему, завдання, шляхи реалізації. Розміщення у роздягальні ящик для збирання батарейок. Але оскільки ми знаходимося в умовах карантину, інформація для батьків була відправлена в групу в інтернет мережі, а батарейки приносили дітки і ми потім складали їх в спеціальну коробку.

Після того, як нами було зібрано достатню кількість батарейок, вони були віднесені у пункт прийому відпрацьованих непошкоджених матеріалів, що містять ртуть, з елементами живлення комунальними підприємствами ЖКГ міста Чернігова КП «Новозаводське » ЧМП проспект Перемоги 15.

3.3. Перевірки рівнів сформованості у дітей дошкільного віку навичок сталого розвитку

Під час контрольного етапу експерименту у експериментальній та контрольній групі були повторно проведені спостереження, самоаналіз та анкетування вихователів з питання рівня сформованості елементів сталого розвитку у їх вихованців.

Метод «Спостереження»

Спостереження проводилося протягом трьох днів у різних видах діяльності дітей. План спостереження був аналогічний плану спостереження на констатувальному етапі експерименту.

Метод «Спостереження» проведений на контрольному етапі експерименту. Проводився у контрольній та експериментальній групі, після проведеної роботи отримали наступні результати:

Під час прийому в ранці дітей в закладі дошкільної освіти показники збільшилися в експериментальній групі на 4 дитини, тобто до 14 дітей, в контрольній групі показники залишилися незмінними 9-10 дітей. Під час ранкової зустрічі вихованці віталися та радо зустрічали вихователя, однолітків та інших працівників ЗДО. Частково віталися 5 дітей експериментальній групі,

такий результат був через поганий настрій та внутрішні власні переживання дітей.

Під час звернення дітей до дорослих, а саме: вихователів, помічника вихователів, музичного та фізичного керівника тощо, в експериментальній групі показники з 7 виросли до 11 дітей, які зверталися на ім'я та по батькові, та стали частково використовувати слова ввічливості; 6 дітей зверталися просто називаючи педагога по батькові (Іванівна, Петрівна, Михайлівна тощо), тільки 2 дошкільників взагалі не вміли звернутися до дорослого, тому, що були відсутні в ЗДО по стану здоров'я. В контрольній групі показники залишилися незмінними.

На контрольному етапі експерименту діти вміло просили допомоги у дорослих та однолітків, вміли запросити до гри та використовували ввічливі слова звернення, запрошення та подяки, їх показники збільшилися з 7 дітей до 15 в експериментальній групі. В контрольній групі показник збільшився на 2 дитини.

Під час взаємодії з однолітками показники експериментальній групі виросли до 16, на цьому етапі діти вміли знайти контакт з однолітками, запросити до гри, зверталися на ім'я, використовували слова ввічливості. В контрольній групі показники залишилися попередніми.

Під час взаємодії дітей з природою показники збільшилися до 15 дітей в експериментальній групі, вони дбати та берегти природу, не використовували папір без потреби, з заощадливістю використовували воду та інші природні матеріали. Показники в контрольній групі залишилися незмінними. До власних речей діти стали ставитися цінніше і в експериментальній групі показники збільшилися на 5 дітей. В контрольній групі показник збільшився на 1.

Після проведеного дослідження маємо такі результати:

Таблиця 3.6

Результати спостереження на контрольному етапі експерименту

	Експериментальна група	Контрольна група
--	-------------------------------	-------------------------

	(19 дітей)		(18 дітей)	
	дітей	%	дітей	%
Високий	4	21,1	0	0
Достатній	10	52,6	6	33,3
Задовільний	5	26,3	11	61,1
Початковий	0	0	1	5,6

Метод «Самодослідження»

Мета: виявити ступінь сформованості елементів сталого розвитку у дітей середньої групи після проведення формувального етапі експерименту. Хід проведення самодослідження описаний у констатувальному етапі експерименту.

Після проведення самодослідження на контрольному етапі в експериментальній та контрольній групах маємо такі результати:

Всі зелені кружечки були зафарбовані в 3 дітей експериментальної групи та 1 дитиною в контрольній групі – це високий рівень. Всі жовті кружечки зафарбували 12 дітей в експериментальної групи та 8 дітей в контрольній групі – достатній рівень. Жовті та білі кружечки зафарбували 4 дітей з експериментальної групи, та 8 дітей контрольній групі – задовільний рівень. Всі білі кружечки були зафарбовані в 1 дитини з контрольній групі.

Таблиця 3.7.

Результати самоаналізу на контрольному етапі експерименту

	Експериментальна група (19 дітей)		Контрольна група (18 дітей)	
	дітей	%	дітей	%
Високий	3	15,8	1	5,6
Достатній	12	63,2	8	44,4
Задовільний	4	21,0	8	44,4
Початковий	0	0	1	5,6

Метод «Анкетування вихователя»

Під час контрольного етапу експерименту була проведена повторна анкетування вихователів експериментальної і контрольної груп. Результати показали наступне.

Таблиця 3.8.

Результати анкетування вихователів на контрольному етапі експерименту

	Експериментальна група (19 дітей)		Контрольна група (18 дітей)	
	дітей	%	дітей	%
Високий	4	21,1	0	0
Достатній	10	52,6	6	33,3
Задовільний	5	26,3	10	55,6
Початковий	0	0	2	11,1

Для отримання результату контрольного етапу експерименту знайшли усереднене значення результатів проведених методик у контрольній на експериментальній групі і отримали.

Таблиця 3.9.

Результати контрольного етапу експерименту

	Експериментальна група %	Контрольна група %
Високий	19,3	1,9
Достатній	56,1	37,0
Задовільний	24,6	53,7
Початковий	0	7,4

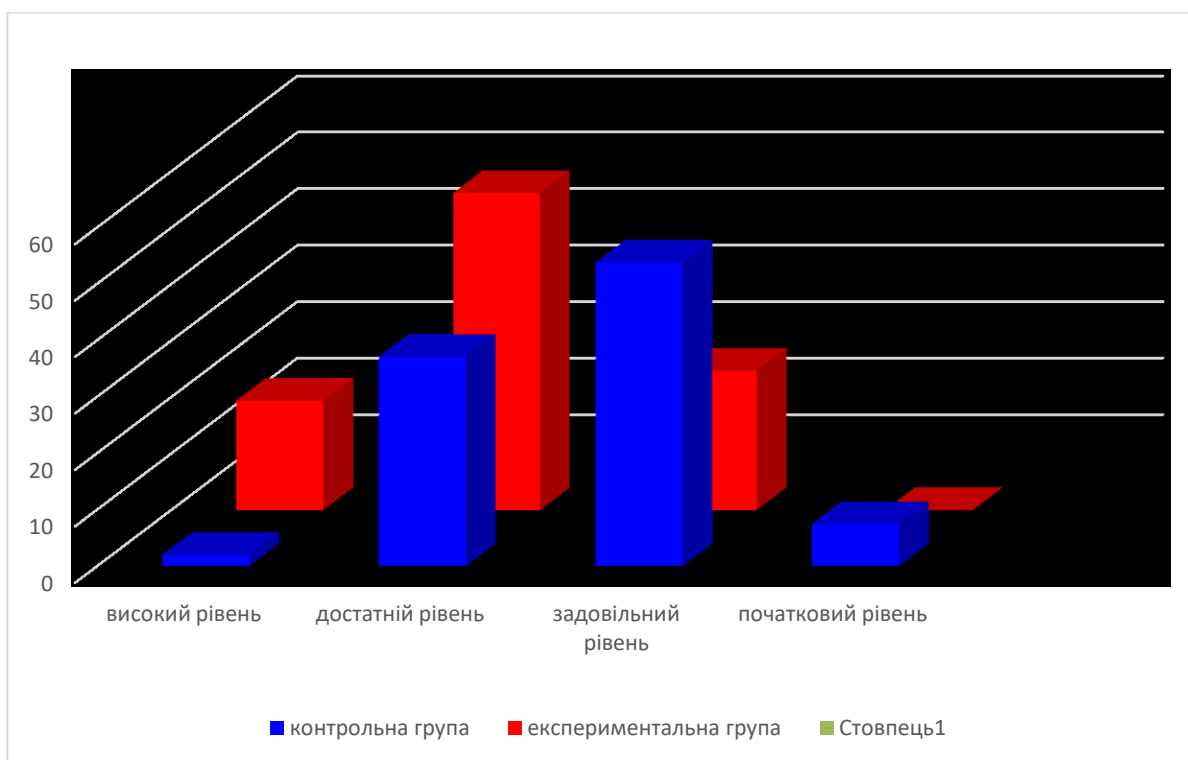

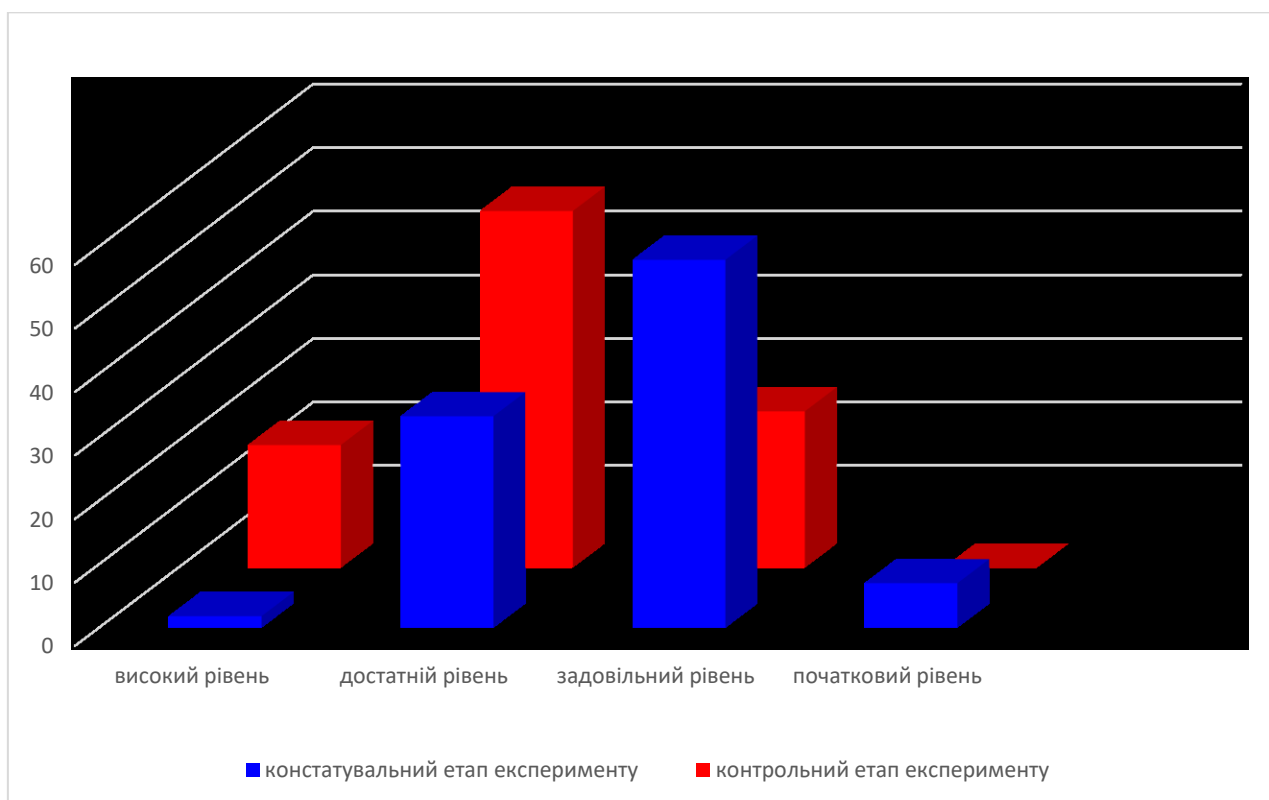
Рис. 3.2. Результати контрольного етапу експерименту

Порівнюємо рівень сформованості навичок сталого розвитку у дітей експериментальної групи на констатувальному і контрольному етапах експерименту.

Таблиця 3.10.

Порівняльні дані рівня сформованості у дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, на констатувальному та контрольному етапах експерименту

	Констатувальний етап експерименту	Контрольний етап експерименту
Високий	1,8	19,3
Достатній	33,3	56,1
Задовільний	57,9	24,6
Початковий	7,0	0

Отже, після проведення контрольного етапу експерименту бачимо, що показники формування навичок сталого розвитку у дітей дошкільного віку став значно краще, а саме: високий рівень зріс на – 17,7 %; достатній рівень зріс на – 22,8 % ; задовільний рівень зменшився до – 33,3 %; а початковий на 7 %. Це свідчить що форми і методи запропоновані нами по формуванню у дітей дошкільного віку елементів сталого розвитку дали позитивні результати і цю роботу доцільно продовжувати у майбутньому.

Висновок до третього розділу

Отже, в даному розділі було проведено експериментальну перевірку рівня сформованості навичок сталого розвитку у дітей середнього дошкільного віку можна зробити висновок:

- педагоги знають що таке «Сталий розвиток»;
- педагоги хочуть дізнатися про цей напрям більше, та вражають, що він збереже планету від загибелі;
- частково сталий розвиток присутній у їхньому повсякденному життя (соціальной, економічній, екологічній сфері).

Але я показав результат анкетування вихователів більшість ЗДО на сьогодні не готові впроваджувати освіту для сталого розвитку. Причини різні: не вистачає методичного та дидактичного забезпечення, не всі вихователі пройшли курси підвищення кваліфікації з даного напрямку, не можуть знайти час у навчальному процесі, нема підтримки батьків тощо. Як виявляється на даному етапі батьки пасивно відносяться до навчання та діяльності дітей, вони не налаштовані на співпрацю з ЗДО. Доведенням цього є проведений експериментального дослідження. Для дітей дорослий виступає авторитетом і прикладом, діти наслідують його. Під час проведення експерименту на констатувальному етапі експерименту показники сформованості у дітей навичок сталого розвитку були низькі. Після проведення інтегрованих занять, ігор, вправ, бесід протягом п'яти місяців, діти показали кращі результати.

Отже, щоб формувалися навички сталого розвитку у дітей дошкільного віку потрібно: тісна співпраця з батьками, курси підвищення кваліфікації вихователів орієнтованих на сталий розвиток; методичне та дидактичне забезпечення.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні засади розвитку освіти для сталого розвитку. Проаналізовано науково-методичну та психолого-педагогічну літературу та передовий педагогічний досвід з проблематики виникнення освіти для сталого розвитку. Також було проаналізовано проблеми та перспективи освіти для сталого розвитку в Україні. Поняття «Сталий розвиток» суспільством формувався поступово, особливих обертів став набирати наприкінці ХХ століття. Основні характеристики поняття «Сталий розвиток» - це збереження економічних, екологічних та соціальних ресурсів. Такий стиль життя задовольняє проблеми сьогодення, не нашкодивши майбутнім поколінням.

Досліджено сучасний розвиток освіти для сталого розвитку для дітей дошкільного віку на сучасному етапі та педагогічні умови впровадження освіти для сталого розвитку в заклади дошкільної освіти. Сталий розвиток на сучасному етапі реалізується програмою «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку», авторами програми є: Н. Гавриш та О. Пометун. Програма має три курси, для різновікових груп. За цією програмою на період 2019 -2021 року працює понад 600 закладів дошкільної освіти, 900 шкіл із 14 областей України - 12544 учнів, вихованців та їх родини.

Сформовано, перевірено педагогічні умови та критерії готовності вихователів до впровадження освіти для сталого розвитку в заклади дошкільної освіти. За показниками анкетування та опитування маємо такий результат, що серед восьми ЗДО міста Чернігова та Чернігівської області у яких проводили анкетування, тільки один заклад дошкільної освіти № 10 готувався до впровадження програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» і з задоволенням погодився проводити запропонований нами експеримент. Така експериментальна робота дала вихователям впевненості у втілення повного курсу освіти для сталого розвитку дітей дошкільного віку з вересня 2021 р.

Розробляючи методичні рекомендації нами були використані такі методи:

- ігрові вправи (орієнтовані на багаторазове повторення дії, інтерес до якої повинен підтримуватися ігровим сюжетом або предметом);

- руханки (ігри чи вправи рухливого характеру) – це є ефективним методом, щоб переключити дитину на іншу діяльність, засвоїти життєво необхідні правила та поліпшити настрій.

- дослідницька діяльність та експериментування – займає особливе значення для розумового розвитку, цей метод дає можливість самостійно переконатися в питанні, що викликає сумнів. Експеримент чи дослід може бути не тільки природного характеру, а й соціального спрямування.

- вправи на ігровому полі. Під ігровим полем розуміється спеціально організований простір, який можна утворити на столі, килимкові, або навіть в коробці десь за допомогою іграшок. Такий вид діяльності дає змогу дітям закріплювати дії.

- групова робота художньо – предметного змісту в невеликих командах.

- метод «озвучування» мультфільму. Цей метод є актуальним серед дошкільників, він ефективний за умови правильного підібраних мультфільмів навчально – виховного змісту, також можна використати, як засіб засвоєння доцільних дій і мовленнєвих формул.

- театралізовані ігри.

Експериментальну перевірку ефективності впровадження освіти для сталого розвитку була проведена у ЗДО № 10 міста Чернігів. На констатувальному етапі експерименту було виконано метод спостереження, методи анкетування вихователів та аудиту дітей. Мета дослідження полягала у експериментальній перевірити рівень сформованості у дітей дошкільного віку навичок сталого розвитку. Другому етап – це формувальний. На цьому етапі ми до освітніх ліній освітньої програми «Дитина» за якою працює ЗДО№10 додали елементи сталого розвитку. Заняття з дітьми середньої групи проводилися з січня по травень 2021 р. На контрольному етапі експерименту була перевірена ефективність нашої роботи. Після проведення контрольного етапу

експерименту бачимо, що показники формування навичок сталого розвитку у дітей середнього дошкільного покращилися, а саме: високий рівень зріс на – 17,7 %; достатній рівень зріс на – 22,8 %; задовільний рівень зменшився до – 33,3 %; а початковий на 7 %.

Отже, освіта для сталого розвитку – це нове твердження, яке має посісти одне з перших місць в житті суспільства, для збереження нашої планети. Тому саме через дошкільну освіту ми повинні починати діяти і надавати певну модель поведінки, яка буде відповідати правилам освіти для сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аносов І. П., Елькін М. В., Максимов О. С., Найдиш Ж. Г. Методичні рекомендації та вимоги до написання та оформлення магістерських робіт. Мелітополь, 2005. 26 с.

2. Балан В.М. Організація дослідної роботи: метод. рек. та програми гуртків еколого - натуралістич. профілю в шк. і позашк. закладах: Український держ. еколого-натуралістичний центр учнівської молоді. 1996. 112 с.

3. Беленька Г.В., Науменко Т. С., Половіна О. А. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік: навч.- метод. посіб. К.: Генеза, 2013. 102 с.

4. Білан О, Возна Л, Максименко О. та ін. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264 с.

5. Богдан Т.М., Желай В.О. Освіта для сталого розвитку дітей дошкільного віку. *Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2021. С. 82-85.

6. Богдан Т.М., Желай В.О. Освіта для сталого розвитку дітей дошкільного віку в Україні. *Abstracts of XXII International Scientific and Practical Conference «Interaction of society and science: prospects and problems»*. London, England: International Science Group, 2021. p. 336 – 341. ISBN - 978-1-63848-663-3. DOI - 10.46299/ISG.2021.I.XXII

7. Богдан Т. М., Решетник С. В. Пізнавальний потенціал художньої літератури у астрономічній освіті дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського*. Вип. 1.37, 2012. С. 41–46.

8. Богдан Т. М. К. Д. Ушинський про значення природи у вихованні і навчанні дітей дошкільного віку. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету . Педагогічні науки*. 2013. Вип. 110. С. 31 -33 Серія:

Педагогічні науки. 2013. Вип. 110. С. 31-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_110_12.

9. [Богдан Т. М. Формування економічного досвіду старших дошкільників -](#)
Т. М. Богдан, Н. В. Найдьон: Вісник Чернігівського національного педагогічного університету . Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 125. С. 296-299. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_125_72

10. Богдан Т. М., Смолянко Ю. М. Формування основ економічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Інноваційна педагогіка. Вип. 19. Т. 2., 2019. С. 140-144.

11. Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю.: Базовий компонент дошкільної освіти. Київ.: Видавництво, 2012. 26с.

12. Богуш А. М. Модернізація дошкільної освіти в контексті Національної доктрини її розвитку. *Вісн. Глухів. держ. пед. ун-ту. Сер. пед. науки*. Глухів, 2003. Вип. 2. С. 9-12

13. Брундланд Г. Наше спільне майбутнє: Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку. Оксфорд, 1987. 125 с.

14. Вашак О. О. Специфіка підготовки майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки. *Педагогічні науки*. Полтава, 2009. Вип. 2. С. 49-54

15. Веракса Н. Е. Соціальна психологія дошкільника: навчальний посібник. Київ: Мозаїка-Синтез, 2016. 215 с.

16. Вигодський Л. С. Гра і її роль в психічному розвитку дитини. *Питання психології*. 1966. № 6. С. 62 – 76.

17. Висоцька О. Є. Освіта для сталого розвитку: науково-методичний посібник. Дніпропетровськ: Роял Принт, [2011. 200 с.](#)

18. Волинець Ю. О. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до дослідницької діяльності. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку. Київ, 2015. С. 194-217

19. Волошина Г. П. Стимулювання екологічної активності молодших школярів. К.: ТОВ «Міжнародна фінансова агенція», 1998. 98 с.

20. Волошина С. В. Реалізація освіти для сталого розвитку в роботі з дітьми 5-го року життя: навч.- метод. посіб. Дошкільний навчальний заклад № 52 «Золотий півник». Хмельницький, 2018. 96 с.

21. Гавриш Н.В. Дитина в дошкільні роки: програма розвитку, навчання та виховання дітей . Н.В. Гавриш, З.П. Дорошенко, К.Л. Крутій. та ін. [2-ге вид.] Запоріжжя: Тов. «ЛПС»ЛТД, 2004. 268 с.

22. Гавриш Н. В., Миськова Н. М. Підготовка вихователів до формування у дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток. *Народна освіта*. Розділ: «Методика, досвід, педагогічна практика». Випуск № 1(40), Київ, 2020.

URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6096

23. Гавриш Н., Пометун О.: «Бути чи не бути – ось у чому питання?» *Народна освіта* Випуск. №3, Київ, С. 10.

24. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку: парціальна програма для системи дошкільної освіти. Київ, 2019. 33с.

25. Гавриш Н., Пометун О., Дошкільнятам - освіту для сталого розвитку: Діємо разом: дидактичні матеріали для використання у роботі з дітьми п'ятого року життя Київ, 2017. 54 с.

26. Гавриш Н., Пометун О., Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку: Діємо разом: навч.-метод. посіб. для використання у роботі з дітьми п'ятого року життя Київ, 2017. 128 с.

27. Гавриш Н., Саприкіна О., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів. Дніпро: «ЛПРА», 2014. 120 с.

28. Гільбег Т. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний

посібник. Видавництво «Генеза» 2017. С 256. URL: https://www.geneza.ua/sites/default/files/productimages/Metodyky/Gilberg_Ya_doslid_svit_Metodyka_1.2kl.pdf

29. Глухова Н. Емоційне спілкування дитини з природою як умова творчого осягнення світу: Дошкільне виховання 2008. №10. С. 8-9

30. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ, 1995. 45 с

31. Грама Г. П. Підготовка майбутнього вихователя до формування математичних уявлень у дошкільників. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса : ПДПУ імені К. Д. Ушинського, 2007. Вип. 1–2. С. 111–117

32. Грущинська І.В. Як спостерігати за природою. Читанка з природознавства: навч. посіб. Тернопіль, 2009. 296 с.

33. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). Київ: Райдуга, 1994. 64 с.

34. Дичківська І. М. Підготовка вихователя як суб'єкта інноваційної педагогічної діяльності в контексті сучасних тенденцій розвитку. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Рівне: РДГУ, 2004. Вип. 29. С. 24-31.

35. Довженко Т. О. Підготовка майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу до роботи з сім'єю. Педагогіка та психологія. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2016. Вип. 52. С. 124 - 133.

36. Екологічна партнерська мережа: «[Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні](http://ecoosvita.org.ua/storinka-knygy/osvita-dlya-stalogo-rozvytku)» 2016 р. URL: <http://ecoosvita.org.ua/storinka-knygy/osvita-dlya-stalogo-rozvytku>

37. Екологічна освіта і «сталий розвиток». URL: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events>

38. Закон України «Про дошкільну освіту». Київ: ред. Журналу «Дошкільне виховання», 2001. С. 4-33

39. Зацепина В. Планета Земля – наш спільний Дім (з досвіду роботи) В. Зацепина. *Дошкільне виховання*. – 1996. № 7. С. 29–36
40. Іванчук С. А. Концепція сталого розвитку в освітньому просторі закладів дошкільної освіти. *Молодий вчений*. №10.1 (62.1) жовтень, 2018. С. 39 - 42
41. Іванчук С. А., Кочнєва С. С. Концепція сталого розвитку в освітньому просторі сучасного закладу дошкільної освіти. Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», 2018. С. 39-40
42. Ільченко В.Р. Модель освіти сталого розвитку «Довкілля» як аналог STEM-освіти. Стратегії сталого розвитку та програми STEM-навчання у змісті природничо-математичної освіти: зб. наук. Праць за матеріалами Всеукр. наук.-прак. конф., 25 жовтня 2017 р. Дніпро, 2017. С. 10-17
43. Ільченко В. Р. Модернізація змісту загальної середньої освіти в Україні на засадах освіти для сталого розвитку: начерк експериментального дослідження. *Постметодика*. 2011. №5. С. 6-17
44. Карпенко Є. Вікова та педагогічна психологія. Актуальні студії сучасних українських учених: навч. посібник. Дрогобич: Посвіт, 2014. 152 с. URL:<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/348/1/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%84.%20%D0%B2%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>
45. Керівництво дошкільним закладом. За заг. ред. Т.Ф. Кунько. К.: Рад. школа, 1977. 112 с.
46. Кононенко О.Ю.Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально – методичний посібник. Київ: ДП «Прінть сервіс», 2016. 109 с.
47. Кононко О. Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника: навчально – методичний посібник до Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Світич, 2009. – 201 с.
48. Коренева І. М. Використання авторської динамічної моделі сталого розвитку у процесі підготовки майбутніх педагогів. Сталий розвиток як

платформа для євроінтеграції України: Матеріали міжнародної конференції. 8 листопада 2019 р.. Київ, 2019. С. 71 – 74

49. Коренева І.М., Мерзляк М.О. Цінності суспільства сталого розвитку як орієнтири виховання у ЗДО. Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи: збірник наукових матеріалів III Всеукраїнської науково – практичної конференції з міжнародною участю (10 – 11 жовтня 2019 р., м. Глухів). Суми, 2019. С. 67 -71

50. Крутій К. Л. Педагогічна технологія освітньої роботи в полікультурному середовищі з дітьми старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта*. 2007. № 3. С. 4-20

51. Крутій К. Л. STREAM – освіта, або Стежина у Всесвіт. Концептуальні засади парціальної програми формування культури мислення в дошкільників. Інформаційний збірник для директора та завідувача дитячого садочка. 2017. - № 9-10 (62), травень. – 76 с.

52. Лисенко Н. Формування еколого-педагогічної культури у майбутніх вихователів дошкільних закладів : автореф. дис ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2009. 44 с.

53. Ліннік О.О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ».: Навч. посібник .- К.: Видавничий ДІМ «Слово»,2010. – 248 с.

54. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності.

URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>

55. Мелманн М. На шляху до освіти майбутнього: уроки стійкого розвитку. Освітні коментарі. 2011. № 7–9. С. 2-4

56. Миськова Н.: « Підготовка педагогів дошкільних навчальних закладів до використання інноваційних технологій у контексті ідеї сталого розвитку». Наук. стаття: «Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського - м.Хмельницький - травень 2016. 114-117 с.

57. Міненко А. О., Кошель А. П., Кошель В. М. Методичні рекомендації написання і захисту кваліфікаційної роботи за спеціальністю 012 Дошкільна освіта – Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2021. – 144с.

58. Муратова А. А. Ориентиры образования в интересах устойчивого развития в современных условиях: материалы и докл. XVII Междунар. конф. Всерос. конф. «Образование в области изменения климата и альтернативной энергетики»: Изд-во Зеленого креста, 2011. - 49–50 с.

59. Науменко Т. Формування природничо - екологічної компетентності дошкільників засобами авторської казки. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. № 7. С. 25 - 33

60. Національна доктрина розвитку освіти .Освіта України. – 2002. - № 33. *Дошкільне виховання*. 2002. № 7. С. 4-9

61. Непеїна Г.В. Освіта для сталого розвитку: витоки та перспективи: наукові праці. Випуск 99. Том 112. 2009. С. 20-24. URL: http://dea.edu.ua/koncepciya_regionalnoi_sistemi_osviti_dlya_stalogo_rozvitku

62. Опалюк О. М., Сербалюк О. М. Культура спілкування : психолог, основи проф. спілкування: навч.-метод, посіб. Кам'янець-Подільський: мето. добори, 2004. 192 с.

63. Освіта для сталого розвитку – новий напрям в сучасній науці. Комунальний заклад - Центр розвитку дитини «Гармонія» Миколаївська область, м. Южноукраїнськ. URL: <http://www.garmoniya.mk.ua/articles/osvita-dlya-stalogo-rozvytku-novyuy-napryam-u-suchasniy-osviti.html>

64. Осорина М. В., Аверін А., Слободчиков І. М. Развитие личности ребенка от трех до пяти. Москва, 2014. 528 с.

65. Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи. Монографія: Н. Ничкало, І. Зязюн, Л. Пуховська, Н. Гузій, Л. Задорожна. АПН України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. Київ. Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. 233 с.

66. Питання штатного розпису дошкільних навчальних закладів. Постанова Кабінету Міністрів України № 1122 від 05.10.2009 р. *Практика управління закладом освіти*. 2009. № 11. 83 с.

67. Пометун О. І. Підготовка вчителів до викладання питань сталого розвитку. навчально-методичні матеріали для викладачів вищих педагогічних навчальних закладів та системи після-дипломної педагогічної освіти: посібник Київ: Педагогічна думка, 2015. 120 с.

68. Пометун О. Що таке «Емпауермент - педагогіка»? *Надихаємо на дії*. 2008. №1 (1) С. 10-12

69. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник. Академвидав, 2006. 456 с.

70. Присяжнюк Л. А. Використання технології розвитку критичного мислення в підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування соціальної компетентності дошкільників. *Освітній простір України*. 2018. Вип. 12. С. 137–144

71. Програма розвитку ООН в Україні Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна варта». Методичні матеріали для впровадження Освітнього модуля «Основи стратегії сталого розвитку в Україні». 2016. 215 с. [URL: https://www.sd4ua.org/wpcontent/uploads/2015/02/metod_materialy_do_modulyu.pdf](https://www.sd4ua.org/wpcontent/uploads/2015/02/metod_materialy_do_modulyu.pdf)

72. Програма «Сталий розвиток України» [URL: http://www.esz.org.ua/?page_id=2998](http://www.esz.org.ua/?page_id=2998)

73. Савінова Н. Стенд «Атестація педагогічних працівників». *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. №10. С. 65-66

74. Садовенко А., Масловська Л., Серета В., Тимочко Т. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник. 2 вид. Київ, 2011. 55с.

75. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Проект – 2017. [URL: UNDP_Strategy_v06-optimized \(1\).pdf](https://www.undp.org.ua/sites/default/files/UNDP_Strategy_v06-optimized%20(1).pdf)

76. Янкович О., Беднарек Ю., Анджеєвська А. Освітні технології сучасних навчальних закладів: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім В. Гнатюка, 2015. 212 с.

Анкета для педагогів (вихователів)

1. Чи знаєте ви, що таке сталий розвиток?
  - а) так, знаю;
  - б) ми працюємо за цією програмою ?
  - в) ні не знаю , але хочу дізнатися!
  - г) ні не знаю і не хочу знати.
2. Чи знайомі ви з програмою «Дошкільнятам- освіта сталого розвитку»?
  - а) так, ми працюємо за цією програмою;
  - б) ні не знаю , але хочу дізнатися!
  - в) ні не знаю і не хочу знати.
3. Чи знаєте ви що таке педагогіка «емпаурмент»?
  - а) так;
  - б) ні не знаю , але хочу дізнатися!
  - в) ні не знаю і не хочу знати;
  - г) ми працюємо за даною педагогікою.
4. Чи проваджують у вашому закладі дошкільної освіти програму сталого розвитку?
  - а) так, ми працюємо в напрямку освіти для сталого розвитку;
  - б) ні, але хочуть запровадити;
  - в) ні.
5. Чи вважаєте ви необхідним впровадити засади освіти для сталого розвитку в вашому ЗДО?
  - а) так, це зберегло би нашу планету від загибелі ;
  - б) ні я не хочу, щоб нас садок працював за даною програмою;
  - в) мені байдуже.
6. Чи хотіли б ви більш детально ознайомитися з даним курсом?

- а) так;
- б) ні;
- в) мені байдуже.

7. Чи приймаєте ви участь в акціях, вебінарах, заходах орієнтованих на сталий розвиток?

- а) так;
- б) ні;

8. Чи є сталий розвиток присутнім у вашому повсякденному житті, якщо «так» , то як саме?

- а) так;
  - б) ні;
  - в) інше
-
-

9. На вашу думку цей курс необхідний для дітей дошкільного віку?

- а) так;
  - б) ні;
  - в) інше
-
-

10. Чи появилось у вас бажання детальніше познайомитися з сталим розвитком?

- а) так;
  - б) ні;
  - в) інше
-
-

Анкета № 1
для дітей середньої групи» ЗДО №10 м. Чернігова

Прізвище, ім'я дитини, вік _____

1. Чи вітається дитина з однолітками та дорослими вранці?

_____

2. Чи звертається дитина до дорослого та запрошує до дії коли їй потрібно?

_____

3. Чи звертається дитина до однолітків та запрошує до дії або гри ?

_____

3. Чи вміє ввічливо дитина запросити хлопчиків і дівчат до гри?

_____

5. Чи знає дитина слова звернення до однолітків? _____

_____

6. Як дитина звертається до батьків? _____

_____

8. Чи вміє ввічливо дитина запросити до дії дорослого?

_____

8. Чи вміє дитина бережливо ставитися до власних речей? _____

_____

9. Чи вміє дитина ділитися іграшками з однолітками? _____

_____

10. Чи вміє дитина просити вибачення у дорослих та однолітків?

---

11. Чи вміє дитина економічно використовувати воду?

---

12. Чи вміє дитина доглядати за природою на вулиці та в куточку природи?

---

12. Чи вміє дитина придумувати ігри зі старими іграшками?

---

14. Чи вміє дитина вигадувати зі своїми однолітками спільні ігри?

---

15. Чи прибирає дитина приміщення в якому перебуває в садочку?

---

16. Чи вміє дитина сказати, яка роль у грі їй подобається? _____

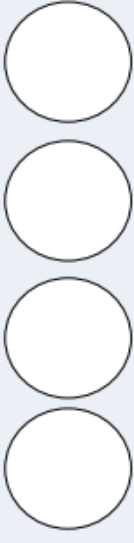
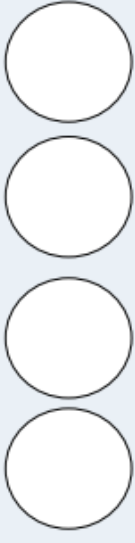
17. Чи вміє дитина запропонувати одноліткам, себе у гру? _____

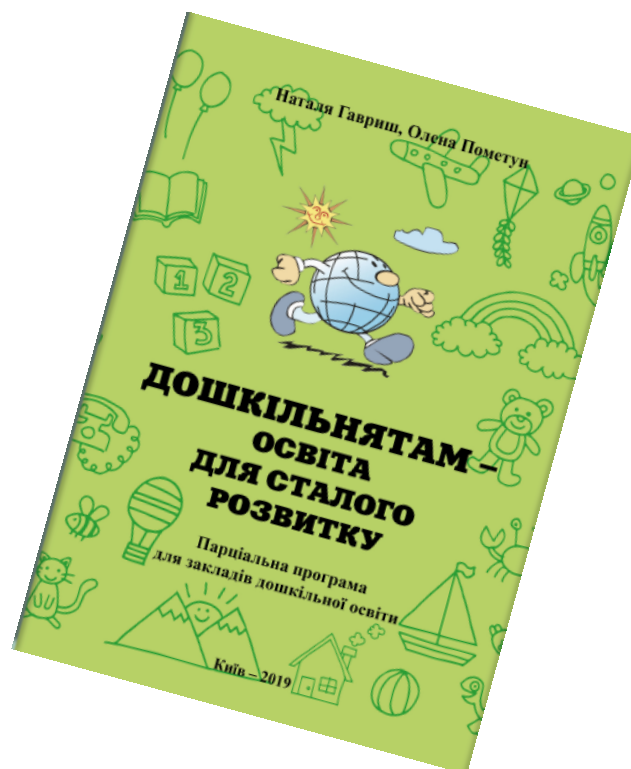

Самодослідження

Тема _____ Підтема _____

П. І. дитини _____

		
--	--	--

Ручки - вимий уважливо! До вечернього обіду, вимий ручки чисто-чисто.

Мивимо ручки правильно

Скільки шукати друзів, на стіл не збирати.

Слухай чимно і уважно! виконаєть все розже.

Розже розже уважно, а дзвоник - ївоник.

Щеб і гризати і стробати, граба добре шари лобати.

Ручки - вимий уважливо! До вечернього обіду, вимий ручки чисто-чисто.

Мивимо ручки правильно

Скільки шукати друзів, на стіл не збирати.

Слухай чимно і уважно! виконаєть все розже.

Розже розже уважно, а дзвоник - ївоник.

Щеб і гризати і стробати, граба добре шари лобати.

Ручки - вимий уважливо! До вечернього обіду, вимий ручки чисто-чисто.

Мивимо ручки правильно

Скільки шукати друзів, на стіл не збирати.

Слухай чимно і уважно! виконаєть все розже.

Розже розже уважно, а дзвоник - ївоник.

Щеб і гризати і стробати, граба добре шари лобати.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

РЕКОМЕНДАЦІЇ, ЩОДО ПЛАНУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ З ІНШИМИ ОСВІТНІМИ ЛІНІЯМИ В ЗДО

План конспект заняття «Мій дитячий садок» освітня лінія «Дитина» з елементами сталого розвитку

Тема: «Мій дитячий садок»

Мета: узагальнювати та розширювати уявлення дітей про представників соціального середовища закладу дошкільної освіти (вихователів, працівників закладу дошкільної освіти, батьків, однолітків, відвідувачів садка); вчити поважати себе, однолітків, дорослих; поважати інтереси та бажання тих хто знаходиться поряд; розвивати мовлення, пам'ять, мислення, увагу, відповідальність; виховувати доброзичливе та дбайливе ставлення, ввічливість до тих хто знаходиться поряд. Навчати дітей вітатися та прощатися з соціальних середовищем закладу дошкільної освіти; просити про допомогу, та дякувати за неї.

Лексичний словник: директор закладу дошкільної роботи, вихователь – методист, вихователь, помічник вихователя (няня), завгосп, комірник, медичний працівник, кухар, музичний педагог, батьки, одногрупники, однолітки та інші.

Матеріал: знаряддя праці людей, які працюють в закладі дошкільної освіти, фотокартки з приміщеннями дитячого садка, торбинка, добірка предметних (сюжетних) тематичних малюнків для розкриття теми за вибором педагога.

Хід заняття:

1. Організаційний момент.

Вихователь показує дітям фотокартку з зображенням будівлі, діти ви знаєте що це за будівля?

Погляньте, який гарний будинок.

Скільки гарних кімнат у ньому

Там ліжечка, столи, іграшки
 Ляльки, ведмедики та автомобілі
 Чашки, тарілки, ополоники
 М'ячики, кулі – все що потрібно для гри
 Цей будинок не простий- він чарівний!

Вихователь: Дітки, ви знаєте що це за будинок? (*це наш садочок*) Вірно.
 Ви вранці приходите да дитячого садка, зустрічаєте один одного та вітаєтесь.
 Давайте покажемо, як ми це робимо.

Гра «Друзе привіт»

Друзе привіт! (посміхаються і тиснуть один одному руки).
 Як ти тут? (діти кладуть руки один одному на плече).
 Де ти був? (дитина розводить руками в бік та піднімають плечі).
 Я сумував! (прикласти правою рукою до серця).
 Ти прийшов? (по плечу легенько постукуючи).
 Добре! (діти обіймають один одного).

Вихователь: дітки, ось ми всі зустрілися та привітали один одного. А тепер давайте скоріше поглянемо, що знаходиться в середині нашого дитячого садка.

II. Основна частина

Бесіда за фотокартками «приміщення дитячого садка»

Вихователь показує фотокартку з приміщенням дитячого садка, діти називають, що це за приміщення і що там роблять. Наприклад вихователь показує кабінет медичного працівника , варіанти відповідей:

- це кімната медичної сестри;
- в цій кімнаті працює медичний працівник;
- медичний працівник, що ранку міряє термометром вам температуру тіла;
- медичний працівник стежить за здоров'ям дітей! Тощо.

Вихователь: в нашому садку працюють люди різних професій. Хто може згадати, яких саме? Діти називають професії

Дидактична гра «Перевтілення»

Вихователь дітям загадує загадки, а діти відгадавши шукають серед предметів знаряддя праці та перетворюються на кухаря, вихователя тощо.

Хто як качка з каченятами,

Щодня в садку з малятками?

Пестить, няньчить, розважає? *(вихователь)*

Всяк хоче заспіває, як мелодія заграє? *(музичний керівник)*

Зеленкою малює та дітлахів вона лікує? *(медсестра)*

Вихователь: ви у мене молодці, ви чудово впоралися. А зараз ми знову перетворюємося на дітлахів. А тепер уявімо, що наш дитячий садочок – це великий багатопверховий будинок. Давайте ми з вами побудуємо великий будинок з карток.

Творча гра «збудуй дитячий садок»

Вихователь: діти давайте ви збудуєте стіни та вікна, а я збудую дах. *(Діти беруть картки та всі разом будують багатопверховий будинок)*. Скажіть, де у нашому дитячому садку будуть грати діти. *(Діти підбирають фотокартки з відповідним зображенням та розміщують їх у групових кімнатах. Так всі разом облаштовуються різні кімнати уявного дитячого садочка)*.

Дидактична гра «Обираю я»

Вихователь пропонує дітям подумати ким би вони хотіли б працювати в дитячому садку, чому?

Вправа «Вдячний я ...»

Діти всі разом стають в коло, вихователь дістає торбинку.

Вихователь: дітки, всі хто працює в дитячому садку, хочуть щоб вам було затишно та добре в нім. Давайте згадаємо та збережімо слова подяки ось в цю торбинку. Скажіть будь ласка кому ви вдячні та за що? *(Діти по черзі говорять кому вони вдячні, наприклад: «Я вдячний медсестрі за те, що він нас лікує»)*.

III. Підсумок заняття

Вихователь: Всі ваші слова з торбинкою я передам всім хто тут працює. Чому ми з повагою ставимося один до одного та до людей різних професій? Чому?

**План конспект заняття «Щоб з природою у мирі жити потрібно
добрий слід лишити» освітня лінія «Дитина» з елементами сталого
розвитку**

Тема: «Щоб з природою у мирі жити потрібно добрий слід лишити»

Мета: збагачувати знання дітей про те, що людина є частиною природи, ознайомити дітей з проблемою збереження чистоти міста, з правилами поведінки з сміттям та подвір'ї та вдома; вчити правильно сортувати сміття; навчати дітей підтримувати чистоту та порядок; виховувати бережливе, дбайливе ставлення до навколишнього середовища; збагачувати словниковий запас та збагачувати мовлення дітей; виховувати бажання спілкуватися з природою та дбати про неї; вчить дітей відповідати повними реченнями.

Матеріали: сміття різних сортів (пластик, пакет, скло, метал, шкірка з банана, папір), контейнери з різним маркуванням, Д/гра «Що є зайве», свічка, пакет, кришки.

Хід заняття

Привітання:

Наші дітки всіх вітають

Гарного настрою вам бажаємо.

Усмішку давайте дарувати всім,

Як птах злітає радість в небо,

Добрі справи будуть і у нас і у вас.

І. Організаційний момент.

Читання вірша Д. Павличка «Де найкраще місце на землі».

Вихователь: Діти, погляньте, який дивовижний та прекрасний світ навколо нас. *(Діти розглядають ілюстрації краєвидів України)*

Вихователь: сьогодні з вами ми будемо розмовляти про природу, про те чому її потрібно зберігати та оберігати, а головне як це робити. Що таке природа?

Вихователь: природою ми називаємо весь світ, що нас оточує. Що відноситься до природи? *(Відповіді дітей)*

Вихователь: якого кольору може бути природа в осінню, взимку, влітку, навесні? Хто і що найголовніше в природі?

Інтерактивна гра «Що було якби...»

Вихователь пропонує прибрати з лісу комах: - Що б сталося з іншими мешканцями? А якщо б зникли птахи? А якби зникли ягоди? А якщо б з лісу зникли всі мешканці? Виявляється, усі рослини і тварини пов'язані один з одним. Вони один без одного не зможуть обходитися.

Вихователь: у природі все взаємопов'язано, не має головного та другорядного.

Не буде дощ іти – рослини не будуть рости – комах не буде – птахів не буде – не буде плодів дерев- люди не будуть отримувати вітаміни, тварини будуть без їжі – всі будуть хворіти. Всі ми з вами люди і є частиною природи!

Читання вірша С. Жупанин «Ми у світ приходим»

Вихователь: як ви розумієте зміст вірша?(Відповіді дітей)

Вихователь: Щоб з природою у мирі жити треба після себе добрий слід лишити!

II. Основна частина.

Читання оповідання В.О. Сухомлинського «Смітник».

Обговорення з дітьми змісту оповідання.

-Як звали дівчинку?

-Чи вона допомагала вдома?

-Чи дівчинка вчиняла правильно?

-Куди дівчинка викинула сміття?

-Чому робити так не можна?

-Куди викидати сміття слід?

Вихователь: - діти давайте допоможемо Марійці прибрати сміття. Але спочатку давайте з'ясуємо щ о таке сміття, що з ним робити та яким воно буває.

Розглядання ілюстрації з зображенням смітника.

Вихователь: отже, ми з вами з'ясували що сміття яке приносять люди – штучне, а сміття від дерев, рослин- природним.

- Сміття прикрашає навколишній світ?
- Сміття завдає шкоди людям і природі?
- Звідки береться сміття?

Дидактична гра «Оберіть правильну дорогу»

Завдання : дітям пропонують три стежини, потрібно обрати правильну, обґрунтувати свою відповідь.

Хід гри: вихователь викладає три декоративні стежини:

- На першій ростуть квіти;
- На другій мурашник;
- На третій – горить огонь.

Вихователь: на вашу думку, яку стежину обрати, щоб нікому не нашкодити? *(Відповіді дітей)*

Якщо ми підемо першою стежиною – потопчимо квіти.

Якщо підемо другою стежиною – наступимо на мурашник.

Якщо підемо третьою стежиною загасимо полум'я і підемо далі.

Фізкульт хвилинка «Добрий дощик»

Вихователь пропонує дітям уявити себе краплинами дощу, не звичайними, а краплинами добрими, спочатку показати рухами, а потім розказати всім, які добрі справи ви зробили. *(Діти стають у коло. Усі вони – «Добрі краплинки дощу». У середині – «Хмарка мама». Грає музика, і всі «краплинки» танцюють, кружляючи навколо «Мами Хмари». Коли мелодія перестає грати, всі краплинки завмирають, а «Мама Хмара» по черзі питає кожну дитину-«краплинку», кому вона допомогла).*

Вправа «Сортуємо сміття»

Вихователь дає дітям контейнер зі спеціальними знаками та пояснює що означає кожний знак. Діти починають збирати розкидане сміття та сортувати його.

Вихователь перевіряє. –Молодці дітки.

Міні дослід

Вихователь запрошує дітей до міні лабораторії, де ми будемо знайомитися з проблемою забруднення повітря.

Дослід №1 «Забруднення»

Вихователь бере підготовлену свічку та підпалює її і тримає над свічкою блюдце. Гасить свічку та повертає блюдечко. Діти бачать на блюдці чорну пляму. Вихователь пояснює дітям, що люди можуть захворіти, якщо будуть дихати таким повітрям.

Вихователь разом з дітьми робить висновок: дим, який утворюється під час спалювання чорний та має неприємний запах, він отрує людей та природу.

Творча робота дітей

Вихователь пропонує дітям з пластикових пляшок виготовити годівнички для птахів. По закінченню роботи діти розглядають свої виготовлені годівнички.

III. Підсумок заняття

Діти ми сьогодні з вами зробили добру справу. З непотрібних пляшок ми зробили годівничку, тепер ми зможемо взимку підгодовувати пташок.

План конспект заняття «Допоможемо звірятам новий дім побудувати»

Тема : «Допоможемо звірятам новий дім побудувати»

Мета: навчити дітей розділяти та дати уявлення про пори року, рік , місяці, тиждень, день; продовжувати вчити дітей рахувати прямою та зворотною лічбою в межах 10; закріплювати знання про склад числа із двох менших чисел в межах 5; формувати вміння порівнювати предмети; виховувати працьовитість, відповідальність, толерантність, повагу один до одного та до оточення, вміння працювати групами, бережливе ставлення до предметів опираючись на освіту сталого розвитку,

Обладнання: конверти, яблука, груші, торбинка з матеріалами для будинку, смужки жовта та зелена, ведмідь, цифри від 1 до 10, геометричні фігури.

Хід заняття

I. Організаційний момент

Нас сьогодні всіх багато
Потрібно з усіма привітатись

Вітання

Добрий день, поля, ліс, ставки, моря!

Добрий день, добрі люди!

День почався, прокинулася земля,

І заспівав осінній вітер в полі.

Ми ласкаві посмішки даруємо вам

Не на рік і не на день

А на довгий - довгий вік.

Девіз:

«Ми маленькі дошкільнята

І дівчата і хлоп'ята.

Любим бігати, стрибати

Та всім допомагати»

II. Організаційний момент

Вихователь : Діти, а ви любите казки? До нас сьогодні завітала казка , але вона не звичайна а математична.

Послухайте та відгадайте, що це за казка.

Хатка маленька в лісі є

Там живуть звірята дружно

Але тут ведмідь прийшов

І у мить хатинку зруйнував

Вихователь: Яку назву має ця казка? (*Теремок*). Хто мешкав у цій хатинці? Яка пригода трапилася з мешканцями хатинки? (*ведмідь зруйнував теремок*), а чи можна руйнувати чужі речі?

До нас сьогодні завітав засмучений ведмідь з проханням збудувати новий великий дім, щоб вистачило місця для всіх! Ми допоможемо медведю? А що станеться з лісовими мешканцями, якщо ми їм не допоможемо (*вони замерзнуть*).

Щоб допомогти ведмедику нам спочатку потрібно виконати завдання, які нам він приніс. Діти скільки конвертів приніс ведмідь (*п'ять*). Отже, скільки завдань нам потрібно виконати (*п'ять*).

Завдання I.

Вправа «Розминка»

Скільки в пір року має рік?(4)

Назвемо пори року (*весна, літо, осінь, зима*)

Скільки місяців у кожній порі року? (3)

Яка пора року зараз? (*Осінь*)

Давайте назвемо місяці осені. (*вересень, жовтень, листопад*)

Скільки тиждень має днів?(7)

Скільки днів робочих?(5)

Скільки днів вихідних?(2)

Який день тижня сьогодні (*четвер*)

Вихователь: Молодці, ви гарно справилися з цим завданням! І за це ви отримуєте винагороду, що це (*фундамент будинку*).

Завдання II. Вправа «Лічба»

Відкривають наступний конверт.

Медвідь просить вас дітки порахувати від 1 до 10 в прямому та зворотному порядку.

Вихователь: з цим завданням ви також справилися, молодці! Ось вам наступна винагорода, що це? (*стіни*)

Фізкультхвилинка

Нашій Землі поклоніться

За вчорашній день щасливий.

І до сонця потягніться.

В боки різні нахиліться.

Веретеном покрутіться.

Присядьте раз, присядьте два.

І тихесенько сідайте.

Завдання III.

Вправа «Запаси»

Вихователь: Діти, беремо наступний конверт з завданнями.

Ведмедик просить допомогти зробити запаси на зиму звірям.

На верхню зліва жовту смужку на право кладіть 4 груші

На нижню синю смужку під кожною грушею викладаємо 6 яблук

Чого більше?

Чого менше?

На скільки менше?(2)

Зробіть так щоб було порівну

Що ви зробили ,щоб було порівно? (відняв 2 яблука, або додав 2 груші)

Вихователь: і з цим завданням ви справилися, і за це отримуєте ще один подарунок, що це? (стеля)

Завдання IV.

«Склад числа»

Відкривають конверт № 4.

-Це що за незвичайні будинки?

-Потрібно вам дітки допомогти ведмедю згадати склад числа. Будьте уважні, картки у всіх різні.

Вихователь : Молодці і цим завданням ви впоралися!

Дістає подарунок з порбинки.

Вихователь: що це? (Дах)

Завдання V.

Вправа «Орієнтування»

Вихователь: дітки, а скільки в нас залишилося конвертів?(5), а який він по рахунку(5).

-Діти а чого ще нам не вистачає,щоб збудувати дім для лісових мешканців?
(Вікон і дверей)

Так давайте підберемо для нашого будиночку вікна та двері різної форми. Перш, чим виконувати це завдання давайте згадаємо з вами, які ви уже знаєте геометричні фігури(трикутник, круг, овал, квадрат, прямокутник). Це площинні, а які ви знаєте об'ємні (*кіля, куб, циліндр*).

Щоб дізнатися скільки нам потрібно дверей і вікон давайте почнемо з вами будувати будинок.

(Будують будинок)

Скільки рядів у нашому будинку(3) Будемо рахувати з низу догори.

Молодці! А зараз будьте уважні. Я буду вам називати дім, а ви за моїми вказівками будете розташовувати на будинку вікна та двері (*будинок розділений на 3 поверхи, 9 клітинок*)

У ряду з низу по середині покласти прямокутник, з ліва у другому ряду покладіть квадрат, зліва від квадрата покладіть овал, справа від квадрата покладіть трикутник. У верхньому ряду з ліва покладіть трикутник, з права від трикутника покладіть круг, у верхньому куту справа покладіть овал.

III. Підсумок

Молодці, ми сьогодні допомогли ведмедю збудувати дім для лісових мешканців, щоб вони не замерзли взимку.

План конспект заняття «Піклування про тварин свого краю»

Тема: «Піклування про тварин свого краю»

Мета: формувати вміння складати сюжетно - описову розповідь за картинками, продумувати подальші події; закріпити вміння відтворювати звуки, знаходити аналоги звуків мови у звуках природи; удосконалювати навички творення іменників назв дітей тварин, птахів, за допомогою пестливих суфіксів; розвивати креативне та логічне мислення; тренувати увагу, пам'ять; виховувати любов до природи, тварин, потребу у спілкуванні з ними, почуття відповідальності; розвивати навички проявлення добрих почуттів та взаємин між дітьми; виховувати творчі театральні здібності, дружні стосунки.

Лексичний словник: відповідальність, доброта, допомога, пожаліти, допомогти, безпритульний.

Обладнання: фотокартки з зображенням тварин, фото з зображенням безпритульних тварин.

Хід заняття

I. Організаційний момент

(Вихователь приносить та показує дітям фотокартки з зображенням безпритульного кошеняти на вулиці).

Вихователь: дітки вчора я йшла до дитячого садка та почула жалісне нявкання, то було маленьке кошенятко. Я сфотографувала це кошеня та фото принесла вам. Чи хотіли б ви дізнатися, що було далі?(Відповіді дітей). Але спочатку давайте поглянемо на цю фотокартку.

-Кого ви бачите на фото?

-Який воно має вигляд?

-Що кошеня робить?

-Який у нього настрій?

-Чому воно сумне?

-Як ви здогадалися?

II. Основна частина

Вихователь: а тепер дітки давайте будь ласка складемо розповідь за цією фотокарткою. Розповідь складайте не тільки про те що бачите, а про те що буде далі з цим кошеням. Може ми з вами допускаємо помилку, що це кошеня самотнє. (Діти складають розповідь). Діти і справді наше кошеня не самотнє, воно випадково вибігло на вулицю та загубилося, його весь час розшукував хлопчик Михайлик. Коли я його побачила я подумало, що воно безпритульне і забрала його додому, викупала, нагодувала, грала з ним. А сьогодні я йшла до дитячого садочка і на стовпі побачила оголошення і фото кошеняти з номером телефону, я зателефонувала і повернула кошеня .Михайлик зрадив, що знайшов свого друга.

Проблемні ситуації

I. Ситуація.

Зустрілися коти бродячі та хатні і почали розмову кому живеться краще? Чому?

-Як можна допомогти бродячим тваринам?

II. Ситуація

Народилися кошенята у кішки Мурки. Діти – Маринка, Софійка та Дмитрик – дуже хотіли мати вдома кошенят. Але тітка Марія не могла вирішити, кому кошенят віддати. І ось вона у кожного із дітей запитала: «Що будеш ти робити з кошеням?»

Першою відповіла Маринка: «Я буду з ним щодня гратися».

Софійка відповіла: «Я буду показувати його друзям усім своїм».

Дмитрик відповів: «А я буду годувати його, та облаштую йому куточок де він буде спати та грати». Кому з трьох дітей тітонька Марія від дасть кошеня? Обґрунтуйте свою відповідь.

Фізкультхвилинка

Кішечка на грядку вийшла,

На зарядку кличе діток:

-Раз, два, три! На доріжку!

Пробіжку починаємо!

Тепер всі дружно присідаємо,

Втому швидко проганяємо.

Засміялись всі малята,

Нахились кілька раз,

Покрутити головою,

Тихенько сіли на стільці.

(Діти виконують усі руки).

Дидактична гра «батьки і малята»

Вихователь: Кожні тварина має своїх діток. Я буду називати тварин, а їхніх дітлахів називатимете ви.

Кролики – кроленята, граки – граченята, коні – лошата, собаки – цуценята, корови – телята, верблюди – верблюжата. А тепер давайте назвемо пестливо

(Кроленятко, граченятко, лошатко, цуценятко, телятко, верблюжатко). Тварина та птахи спілкуються між собою за допомогою звуків. Давайте пригадаємо та відтворимо спів комарика.

(з-з-з-з-з) - А де ці звуки ви чули ще? (*у стоматолога у кабінету, заводиться машина*)

Як дятел стукає?

(д-д-д-д-д) - Де ви чули такі звуки? (*робота швейної машини, або стук олівця по столу*).

Вихователь: скажіть, ач и є у вас вдома домашні тварини? Які? Як ви за ними доглядаєте? Чи сумують вони за вами, коли вас немає? А ви сумуєте за своїми тваринками в садочку? (*Відповіді дітей*)

Дидактична гра «Імітація»

Кожна дитина дістає картку з зображенням тварини та наслідує цю тварину. Інші діти намагаються намагаються наслідувати цих тварин.

Вправа «Виправляємо помилки»

-Засобакали гавки.

-Закицькали нявки.

-Зажабкали кваки.

-Закачкали кряки.

-Забаранали беки.

-Закоровали муки.

Дидактична гра «Поверни мене додому»

Вихователь: Поверни мене додому.

Я – білка. Діти: в ліс.

Поверни мене додому.

Я – окунь. - В річку.

Поверни мене додому.

Я – жабка. - На болото.

Поверни мене додому.

Я – кріт. - Під землю.

Поверни мене додому.

Я – медуза. - В море.

III. Підсумок заняття

Вихователь: природі не шкода нічого, несе дарунки свої вона людям.

Природа просить за це нас, щоб ми жаліли, поважали та берегли її.

**КРИТИЧНЕ
МИСЛЕННЯ**
освітня платформа

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Вікторія Олександрівна Желай

підвищила кваліфікацію на тренінгу з теми

«ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ І МЕТОДИКИ РОБОТИ З ДОШКІЛЬНЯТАМИ СЕРЕДЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ВІКУ»

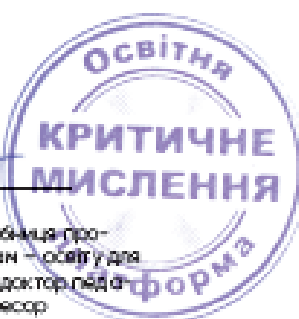
другий модуль за програмою "Теорія і методика освіти
для сталого розвитку у закладах дошкільної освіти"

Удосконалено професійні компетентності:

- розробляти плани-конспекти занять із дітьми молодшого і середнього дошкільного віку з освіти для сталого розвитку;
- добирати доцільні методи, засоби й форми освіти для сталого розвитку відповідно вікових та індивідуальних особливостей дітей;
- створювати безпечні, психологічно комфортні, гендерно та толерантно виважені умови на заняттях із освіти для сталого розвитку.

Обсяг: 7,5 годин інтерактивного онлайн-навчання(0,25 ЄКТС)

Наталія Гавриш
співавторка-розробниця програми «Дошкільстан – освіта для сталого розвитку», доктор педагогічних наук, професор

Ірина Баранова
викладачка-тренерка Освітньої платформи "Критичне мислення"

СЕРТИФІКАТ

Виданий 18.04.2021

який засвідчує, що

Вікторія Желай

успішно завершив(ла) онлайн-курс

«Робота вчителів початкових класів з дітьми з особливими освітніми потребами»

Тривалістю 30 години та отримав(ла) навички роботи з дітьми з особливими освітніми потребами

Ольга Семко,
укладачка курсу

Володимир Брискін,
координатор курсу

Ілля Філіпов
Директор ТОВ «ЕДЮКЕЙШНАЛ ЕРА»

Сертифікат виданий ТОВ «ЕДЮКЕЙШНАЛ ЕРА»

Курс розроблений ГО «Смарт Освіта» та студією онлайн-освіти EdEra в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агенством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Pact в Україні.

*Сертифікат у базі проекту EdEra <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/ed-era/cert/c5e78a85486442119da8cc283d273b3d/valid.html>